

Nr 12**Lagutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till växtförädlarrättslag m. m.**

Genom en den 12 februari 1971 dagtecknad proposition, nr 40, har Kungl. Maj:ts, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att

dels godkänna den i Paris den 2 september 1961 undertecknade konventionen för skydd av växtförädlingsprodukter,

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1. växtförädlarrättslag,
2. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1),
3. lag om ändring i införsellagen (1968: 621).

Propositionens huvudsakliga innehåll

Genom propositionen framläggs förslag till växtförädlarrättslag. Förslaget innehåller bestämmelser till skydd för förädlare av växtsorter och deras rättsinnehavare.

Den föreslagna lagen motsvarar de krav som ställs av 1961 års internationella konvention för skydd av växtförädlingsprodukter. I propositionen föreslås därför att riksdagen godkänner denna konvention.

Den rätt som enligt lagförslaget skall tillkomma växtförädlaren eller hans rättsinnehavare kallas växtförädlarrätt. Denna rätt innebär ensamrätt att yrkesmässigt framställa och marknadsföra förökningsmaterial av växtsorten samt i vissa fall också att yrkesmässigt använda sorten för framställning av förökningsmaterial av annan sort. Däremot ger växtförädlarrätten i regel inte ensamrätt att framställa konsumtionsvara. Vidare kan ensamrätten under vissa förutsättningar inskränkas genom tvångslicens.

Växtförädlarrätt erhålles genom registrering. Som registreringsmyndighet föreslås ett nytt organ, statens växtsortnämnd. Förutsättningar för registrering är att växtsorten skiljer sig från annan sort som blivit känd före dagen för registreringsansökningen samt att den är likformig och beständig.

Kostnaderna för registreringsmyndighetens verksamhet och för den provodling som behövs för att fastställa om förutsättningar för skydd är för handen skall i princip täckas genom avgifter av dem som söker och förvärvar växtförädlarrätt.

I fråga om lydelsen av 1961 års internationella konvention för skydd av växtförädlingsprodukter hänvisar utskottet till propositionen s. 161—188.

Lagförslagen har följande lydelse:

1 Förslag till

Växtförädlarrättslag

Häri genom förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag äger tillämpning på växtsort, tillhörande växtsläkte eller växtart som Konungen bestämmer.

2 § Förädlare, som här i riket framställt en växtsort, eller hans rättsinnehavare kan genom registrering få ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja sorten enligt denna lag (växtförädlarrätt).

Förädlare som är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige eller sådan förädlares rättsinnehavare kan förvärva växtförädlarrätt även till sort som framställts utomlands.

Konungen kan, i den mån det är nödvändigt för uppfyllande av Sveriges förpliktelser enligt överenskommelse med främmande stat och i övrigt under förutsättning av ömsesidighet eller om det är av betydande allmänt intresse, förordna att växtförädlarrätt får förvärfvas även för sort som framställts i främmande stat av annan än den som är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige.

3 § Växtsort registreras endast om den

1. genom minst ett viktigt kännetecken tydligt skiljer sig från annan sort som blivit känd före dagen för registreringsansökningen,

2. är tillräckligt likformig (homogen) med hänsyn tagen till de särdrag, som dess sexuella eller vegetativa förökning betingar,

3. efter förökning utförd i enlighet med den av förädlaren anvisade förökningsmetoden är beständig (stabil) med avseende på sina väsentliga kännetecken.

Växtsort anses som känd, om material därav yrkesmässigt utbudits till försäljning eller eljest tillhandahållits eller om den intagits i eller anmälts till officiell sortlista, förekommer i allmänt tillgänglig referenssamling eller noggrant beskrivits i allmänt tillgänglig skrift eller om den eljest kommit till allmänhetens kännedom.

Registrering får ej ske, om växtmaterial av sorten med samtycke av förädlaren eller hans rättsinnehavare yrkesmässigt förts i handeln här i riket före dagen för registreringsansökningen eller utom riket mer än fyra år före nämnda dag.

4 § Växtförädlarrätt innebär att, med de undantag som anges nedan, annan än innehavaren av växtförädlarrätten (sortinnehavaren) icke får utan dennes lov utnyttja växtsorten yrkesmässigt genom att

1. framställa eller till riket införa växtmaterial av sorten i syfte att materialet skall utbudas till försäljning för förökningsändamål eller eljest tillhandahållas för sådant ändamål,

2. utbjuda till försäljning eller eljest tillhandahålla växtmaterial av sorten för förökningsändamål,

3. i fall, då upprepad användning av växtmaterial av sorten är nödvändig för framställning av växtmaterial av annan sort, använda växtmaterial av sorten för sådan framställning och i syfte att det framställda materialet skall utbjudas till försäljning för förökningsändamål eller eljest tillhandahållas för sådant ändamål.

I fråga om prydnadsväxter innebär växtförädlarrätten därjämte att annan än sortinnehavaren icke får utan dennes lov använda plantor eller delar av plantor som förökningsmaterial för yrkesmässig framställning av snittblommor eller annat material för prydnadsändamål.

5 § Konungen kan förordna, att ansökan om registrering av växtsort, vilken tidigare angivits i ansökan om skydd utom riket, skall vid tillämpning av 3 § första stycket 1 och tredje stycket anses gjord samtidigt med ansökningen utom riket, om sökanden yrkar det.

I förordnande skall anges de närmare villkor under vilka sådan prioritet får åtnjutas.

Registreringsansökan och dess handläggning

6 § Registrering enligt denna lag sker i växtsortregistret, som föres av statens växtsortnämnd.

Vid registrering av växtsort skall även sortens benämning registreras.

7 § Ansökan om registrering av växtsort göres skriftligen hos växtsortnämnden.

Ansökningen skall innehålla tydlig beskrivning av sorten med särskilt angivande av det eller de kännetecken som skiljer sorten från andra sorter samt förslag till benämning på sorten. I ansökningen skall förädlarens namn anges. Sökes registrering av annan än förädlaren, skall sökanden styrka sin rätt till sorten.

Vid ansökningshandlingen skall fogas en av sökanden egenhändigt underskriven försäkran på heder och samvete att sorten, såvitt sökanden har sig bekant, icke före den dag då ansökningen göres eller enligt 5 § skall anses gjord blivit känd på sätt som enligt 3 § tredje stycket hindrar registrering.

I samband med ansökningen skall sökanden tillhandahålla en för provning av sorten behövlig mängd växtmaterial därav.

Sökanden skall erlagga fastställd ansökningsavgift.

8 § Sortbenämning skall göra det möjligt att skilja växtsorten från andra sorter.

Sortbenämning får icke godtagas om den

1. består av enbart siffror,
2. uppenbarligen är ägnad att vilseleda allmänheten,
3. strider mot lag eller annan författning eller mot allmän ordning eller om den är ägnad att väcka förargelse,
4. kan förväxlas med sortbenämning som för sort av samma eller närstående växtart införts eller föreslagits för införande i växtsortregistret eller annan officiell sortlista eller som användes på förökningsmaterial av sådan sort,
5. kan förväxlas med varumärke, namn, firma eller annan beteckning för vilken annan än sökanden åtnjuter skydd och som skulle ha utgjort

hinder mot att registrera sortbenämningen som varumärke, för material av växtsort eller för varor av liknande slag,

6. kan förväxlas med sådant varumärke för material av växtsort eller för varor av liknande slag, för vilket sökanden åtnjuter skydd.

Konungen kan under förutsättning av ömsesidighet förordna, att sortnämning som registrerats eller sökts registrerad i främmande stat, skall utan hinder av första och andra styckena registreras i Sverige, om icke synnerliga skäl är däremot.

9 § I samma ansökan får icke sökas registrering av två eller flera växtsorter.

10 § Sökande, som icke har hemvist i Sverige, skall ha ett här bosatt ombud, som äger företräda honom i allt som rör ansökningen.

11 § Har sökanden ej iakttagit vad som är föreskrivet om ansökan eller föreligger annat hinder för bifall till ansökningen, skall sökanden föreläggas att inom viss tid yttra sig eller vidtaga rättelse.

Underlåter sökanden att inom förelagd tid inkomma med yttrande eller vidtaga åtgärd för att avhjälpa anmärkt brist, avskrivs ansökningen. Erinran härom skall tagas in i föreläggandet.

12 § Föreligger hinder för bifall till ansökningen även efter det yttrande avgivits och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall ansökningen avslås, om ej anledning förekommer att ge sökanden nytt föreläggande.

13 § Påstår någon inför växtsortnämnden att han äger bättre rätt till växtsorten än sökanden och är saken tveksam, kan nämnden förelägga honom att väcka talan vid domstol inom viss tid vid påföljd att hans påstående annars lämnas utan avseende vid ansökningens fortsatta prövning.

Är tvist om bättre rätt till sorten anhängig vid domstol, kan registreringsansökningen förklaras vilande i avbidan på att målet slutligt avgöres.

14 § Visar någon inför växtsortnämnden att han äger bättre rätt till växtsorten än sökanden, skall nämnden överföra ansökningen på honom, om han yrkar det. Den som får en ansökan överförd på sig skall erlägga ny ansökningsavgift.

Om överföring yrkas, får ansökningen ej avskrivas, avslås eller bifallas, förrän yrkandet slutligt prövats.

15 § Är ansökningshandlingarna fullständiga och föreligger icke hinder för registrering, skall växtsortnämnden kungöra ansökningen för att bereda allmänheten tillfälle att inkomma med invändning mot ansökningen.

Invändning göres skriftligen hos växtsortnämnden inom tid som nämnden bestämmer.

16 § Växsortsnämnden skall föranstalta om prov med material av växtsorten, om ej detta av särskilda skäl anses onödigt. För proven skall erläggas fastställd avgift.

17 § Sedan tid för framställande av invändning mot ansökningen utgått och prov med material av växtsorten slutförts, tages ansökningen upp till fortsatt prövning. Vid denna prövning äger 11—14 §§ tillämpning.

Sökanden skall beredas tillfälle att yttra sig över gjord invändning och utfört prov.

18 § Talan mot slutligt beslut av växsortsnämnden i ärende angående ansökan om registrering av växtsort får föras av sökanden, om beslutet

gått honom emot. Mot beslut, varigenom ansökan bifallits trots att invändning framställts i behörig ordning, får talan föras av den som gjort invändningen. Återkallar invändaren sin talan, får denna likväl prövas, om särskilda skäl föreligger.

Mot beslut, varigenom yrkande om överföring enligt 14 § bifallits, får talan föras av sökanden. Den som framställt yrkande om överföring får föra talan mot beslut varigenom yrkandet avslagits.

19 § Talan enligt 18 § föres hos lantbruksstyrelsen genom besvär inom två månader från beslutets dag. Den som vill anföra besvär skall inom samma tid erlægga fastställd besväravgift vid påföljd att besvären annars ej upptages till prövning.

Mot beslut av lantbruksstyrelsen får talan föras av sökanden, om beslutet gått honom emot. Talan föres hos Konungen genom besvär inom två månader från beslutets dag.

20 § Bifalles ansökan om registrering av växtsort och vinner beslutet härom laga kraft, skall sorten tagas in i växtsortregistret och registreringen kungöras.

Beslut att avskriva eller avslå ansökan som kungjorts enligt 15 § skall kungöras, sedan beslutet vunnit laga kraft.

Växtförädlarrättens giltighetstid

21 § Växtförädlarrätt gäller från den dag, då ansökningen om registrering bifölls, och kan upprätthållas under femton eller, såvitt gäller vin, fruktträd och deras grundstammar, skogsträd och prydnadsträd, aderton år räknat från ingången av året efter det, då beslutet om registrering vann laga kraft.

Användande av sortbenämning

22 § Den som yrkesmässigt utbjuder till försäljning eller eljest tillhandahåller förökningsmaterial av växtsort, för vilken registrering skett, skall därvid använda den för sorten registrerade benämningen även sedan skyddstiden för sorten utgått eller växtförädlarrätten eljest upphört.

Registrerad benämning på sort eller en med denna förväxlingsbar benämning får ej användas för annan sort av samma eller närstående växtart eller för material av sådan sort, så länge registreringen av benämningen består.

Årsavgifter

23 § För växtförädlarrätt skall för varje kalenderår räknat från och med året efter det, då ansökan om registrering bifallits, erläggas fastställd årsavgift, om annat icke bestämts med stöd av 49 §.

Årsavgift förfaller till betalning första dagen av det kalenderår den avser. Årsavgift för år, som börjat innan växtsorten registrerats eller inom två månader därefter, förfaller dock först två månader efter dagen för registreringen. Årsavgift får ej erläggas innan registrering skett och ej heller tidigare än sex månader före det kalenderår avgiften avser.

Årsavgift får, med den förhöjning som är fastställd, erläggas inom sex månader efter förfallodagen.

Efterkontroll

24 § För kontroll av beständigheten hos registrerad växtsort kan växtsortnämnden förelägga sortinnehavaren att tillhandahålla nämnden förökningsmaterial av sorten samt erforderliga handlingar och upplysningar.

Licens, överlåtelse m. m.

25 § Har sortinnehavaren medgivit annan rätt att yrkesmässigt utnyttja registrerad växtsort (licens), får denne överlåta sin rätt vidare endast om avtal träffats därom.

Ingår licensen i en rörelse får den dock överlåtas i samband med överlåtelse av rörelsen eller del därav, om ej annat avtalats. I sådant fall svarar överlåtaren allttjämt för att licensavtalet fullgöres.

26 § Har växtförädlarrätt övergått på annan eller har licens upplåtits eller överlåtits, skall på begäran och mot fastställd avgift anteckning där- om göras i växtsortregistret. Visas att licens som antecknats i registret upphört att gälla, skall anteckningen avföras.

Första stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om tvångslicens.

I mål eller ärende om växtförädlarrätt anses den som sortinnehavare, vilken senast blivit införd i växtsortregistret i denna egenskap.

27 § Förses icke marknaden med förökningsmaterial av registrerad växtsort på skäliga villkor och i den omfattning som är påkallad med hänsyn till folkhushållet eller eljest från allmän synpunkt, kan den som vill här i riket yrkesmässigt utnyttja sorten få tvångslicens därtill, om godtagbar anledning till underlåtenheten saknas. Tvångslicens innefattar även rätt att av sortinnehavaren få förökningsmaterial av sorten i den omfattning som är skälig.

28 § Tvångslicens får icke meddelas annan än den som kan antagas ha förutsättningar att utnyttja växtsorten på godtagbart sätt och i överensstämmelse med licensen.

Tvångslicens utgör icke hinder för sortinnehavaren att själv utnyttja sorten eller att upplåta licens. Tvångslicens kan övergå till annan endast tillsammans med rörelse vari den utnyttjas eller utnyttjandet avsetts skola ske.

29 § Tvångslicens meddelas av rätten, som även bestämmer i vilken omfattning växtsorten får utnyttjas samt fastställer vederlaget och övriga villkor för licensen. När väsentligt ändrade förhållanden påkallar det, kan rätten på yrkande upphäva licensen eller fastställa nya villkor för denna.

Växtförädlarrättens upphörande m. m.

30 § Erlägges ej årsavgift enligt 23 §, är växtförädlarrätten förfallen från och med ingången av det år för vilket avgift icke erlagts.

31 § Har växtsort registrerats i strid mot 1 eller 2 § eller mot 3 § första stycket 1 eller tredje stycket och föreligger alltjämt hindret, skall rätten på talan därom häva registreringen. Registreringen får dock icke hävas på den grund att den som fått registreringen varit berättigad till endast viss andel i växtförädlarrätten.

Talan som grundas på att växtsort registrerats för annan än den som är berättigad därtill enligt 2 § får föras endast av den som påstår sig vara berättigad till sorten. Talan skall väckas inom ett år efter det att käranden fått kännedom om registreringen och de övriga omständigheter på vilka talan grundas. Var sortinnehavaren i god tro när sorten registrerades eller när växtförädlarrätten övergick på honom, får talan icke väckas senare än tre år efter registreringen.

I övriga fall får talan föras av var och en som lider förfång av registreringen och, om det är påkallat från allmän synpunkt, av myndighet som Konungen bestämmer.

32 § Har växtsort registrerats för annan än den som är berättigad därtill enligt 2 §, skall rätten på talan av den berättigade överföra registreringen på honom. Talan skall väckas inom tid som anges i 31 § andra stycket.

33 § Har sortinnehavaren ej efterkommit föreläggande av växtsortnämnden enligt 24 § och utgör underlåtenheten hinder för tillförlitlig efterkontroll av växtsorten, skall nämnden avföra sorten ur registret.

Finnes registrerad växtsort icke ha bibehållit det eller de kännetecken som vid registreringen skilde sorten från andra sorter, skall växtsortnämnden avföra sorten ur registret.

34 § Om sortinnehavaren skriftligen hos växtsortnämnden avstår från växtförädlarrätten, skall nämnden avföra växtsorten ur registret.

Är växtförädlarrätt utmätt eller är tvist om överföring av registrering anhängig, får sorten icke på begäran av sortinnehavaren avföras ur registret så länge utmätningen består eller tvisten icke blivit slutligt avgjord.

35 § Har sortbenämning registrerats i strid mot denna lag och föreligger alltjämt skälet mot registrering, skall växtsortnämnden registrera ny benämning för växtsorten. Detsamma gäller om registrerad sortbenämning uppenbarligen blivit ägnad att vilseleda allmänheten eller blivit stridande mot allmän ordning eller ägnad att väcka förgelse.

Sortinnehavare skall i fall som avses i första stycket beredas tillfälle att föreslå ny benämning.

Registrerad benämning på sort, för vilken skyddstiden utgått eller växtförädlarrätten eljest upphört, får på sortinnehavarens begäran eller då anledning därtill eljest föreligger efter prövning av växtsortnämnden avföras ur växtsortregistret, om benämningen icke längre användes.

Ansvar och ersättningskyldighet m. m.

36 § Gör någon intrång i växtförädlarrätt och sker det uppsåtligen, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.

37 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet gör intrång i växtförädlarrätt skall utge skälig ersättning för utnyttjandet av växtsorten samt ersättning för den ytterligare skada som intrånget medfört. Föreligger endast ringa oaktsamhet, kan ersättningen jämkas.

Gör någon intrång i växtförädlarrätt utan uppsåt eller oaktsamhet, skall han utge ersättning för utnyttjandet av sorten, om och i den mån det är skäligt.

Talan om ersättning för intrång i växtförädlarrätt skall väckas inom fem år från det skadan uppkom vid påföljd att rätten till ersättning annars är förlorad.

38 § På yrkande av den som lidit intrång i växtförädlarrätt kan rätten efter vad som är skäligt till förebyggande av fortsatt intrång förordna, att växtmaterial med avseende å vilket intrång föreligger skall mot lösen utlämnas till den som lidit intrånget eller ock förstöras. Detta gäller icke mot den som i god tro förvärvat materialet eller särskild rätt till detta och ej själv gjort intrång i växtförädlarrätten.

Material som avses i första stycket får tagas i beslag, om brott som anges i 36 § skäligen kan antagas föreligga. Vad som är föreskrivet om beslag i brottmål i allmänhet äger därvid tillämpning.

Utan hinder av vad som sägs i första stycket kan rätten på yrkande förordna, att innehavare av material som avses där skall äga förfoga över materialet mot skäligt vederlag och på skäliga villkor i övrigt.

39 § Utnyttjar någon yrkesmässigt växtsort, som avses med ansökan om registrering, äger vad som sägs om intrång i växtförädlarrätt motsvarande tillämpning, om ansökningen leder till registrering. Till ansvar får dock icke dömas, och ersättning för skada på grund av utnyttjande som sker innan ansökningen kungjorts enligt 15 § får bestämmas endast enligt 37 § andra stycket.

Bestämmelsen i 37 § tredje stycket äger icke tillämpning, om ersättningstalan väckes senast ett år efter det växtförädlarrätten registrerades.

40 § Har registrering av växtsort hävts genom dom som vunnit laga kraft, får icke dömas till straff, ersättning eller säkerhetsåtgärd enligt 36—39 §§.

Föres talan om intrång i växtförädlarrätt och gör den mot vilken talan föres gällande att registreringen bör hävas, skall rätten på hans yrkande förklara målet vilande i avbidan på att frågan om registreringens hävande slutligt prövas. Är talan härom icke väckt, skall rätten i samband med vilandeförklaringen förelägga honom viss tid inom vilken sådan talan skall väckas.

41 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 22 § dömes till böter. Han skall även ersätta uppkommen skada. Föreligger endast ringa oaktsamhet, skall ej dömas till ansvar. Ersättningen kan i sådant fall jämkas.

Rättegångsbestämmelser

42 § Sortinnehavare eller den som på grund av licens får utnyttja växtsort kan föra talan om fastställelse, huruvida han på grund av registreringen åtnjuter skydd mot annan, ifall ovisshet råder om förhållandet och denna länder honom till förfång.

Under samma villkor kan den som driver eller avser att driva verksamhet föra talan mot sortinnehavare om fastställelse, huruvida hinder föreligger mot verksamheten på grund av registreringen.

Göres i mål som avses i första stycket gällande att registreringen bör hävas, äger 40 § andra stycket motsvarande tillämpning.

43 § Den som vill väcka talan om hävande av registrering av växtsort, om överföring av registrering eller om meddelande av tvångslicens skall anmäla detta till växtsortnämnden samt underrätta var och en som enligt växtsortregistret innehar licens att utnyttja sorten. Vill licenstagare väcka talan om intrång i växtförädlarrätten eller om fastställelse enligt 42 § första stycket, skall han underrätta sortinnehavaren därom.

Underrättelsesyldighet enligt första stycket anses fullgjord, när underrättelse i betald rekommenderad försändelse sänts under den adress som antecknats i växtsortregistret.

Visas icke, när talan väckes, att anmälan eller underrättelse skett enligt första stycket, skall käranden ges tid därtill. Försitter han denna tid, får hans talan icke tagas upp till prövning.

44 § Finnes ej enligt rättegångsbalken behörig domstol för talan om bättre rätt till växtsort, om hävande av registrering av sort eller om överföring av sådan registrering, om tvångslicens eller om fastställelse enligt 42 § väckes talan vid Stockholms tingsrätt.

45 § Avskrift av dom eller slutligt beslut i mål som avses i 13, 29, 31, 32, 36—39 eller 42 § sändes till växtsortnämnden.

Särskilda bestämmelser

46 § Sortinnehavare som icke har hemvist i Sverige skall ha ett här bosatt ombud med behörighet att för honom taga emot delgivning av stämning, kallelser och andra handlingar i mål och ärenden om växtförädlarrätt med undantag av stämning i brottmål och av föreläggande för part att infinna sig personligen inför domstol. Ombud skall anmälas till växtsortregistret och antecknas i detta.

Har sortinnehavare ej anmält ombud enligt första stycket, kan delgivning i stället ske genom att den handling som skall delges sändes till honom med posten i betalt brev under hans i växtsortregistret antecknade adress. Är fullständig adress ej antecknad i registret, kan delgivning ske genom att handlingen anslås i växtsortnämndens lokal. Om delgivningen skall kungörelse införas i allmänna tidningarna. Delgivningen anses ha skett när vad nu sagts blivit fullgjort.

47 § Konungen kan under förutsättning av ömsesidighet förordna, att 10 eller 46 § icke skall gälla i fråga om sådan sökande eller sortinnehavare som har hemvist i viss främmande stat eller har ett i den staten bostad ombud som anmälts hos växtsortnämnden och äger sådan behörighet som avses i nämnda paragrafer.

48 § Talan mot annat slutligt beslut av växtsortnämnden enligt denna lag än som avses i 18 § föres hos lantbruksstyrelsen genom besvär inom två månader från beslutets dag. Den som vill anföra besvär skall inom samma tid erlægga fastställd besväravgift vid påföljd att besvaren annars ej upptages till prövning.

Talan mot lantbruksstyrelsens beslut föres hos Konungen genom besvär inom två månader från beslutets dag.

49 § Avgifter enligt denna lag fastställs av Konungen eller, såvitt gäller avgifter för prov enligt 16 §, av myndighet som Konungen bestämmer. Vid fastställande av årsavgifter kan Konungen förordna att ett eller flera av de första åren skall vara avgiftsfria.

50 § Konungen kan förordna att undersökning av växtsort för vilken registrering sökes får äga rum hos myndighet i annan stat eller hos internationell institution samt att den som söker registrering för sort, för vilken han tidigare sökt registrering i annan stat, skall vara skyldig att redovisa vad myndighet i den staten delgivit honom rörande prövningen av villkoren för registrering.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971.

Ansökan om registrering av växtsort, som tagits in i rikssortlistan under tiden den 1 juli 1968—den 30 juni 1971, skall vid tillämpning av 3 § första stycket 1 och tredje stycket anses gjord samtidigt med intagningen i rikssortlistan, om ansökan om registrering göres inom sex månader efter denna lags ikraftträdande.

2 Förslag till

Lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)

Härigenom förordnas, att 85 § utsökningslagen (1877: 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

85 §¹

När fast ————— hos överexekutor.

Då fast ————— utmätningen skett.

Utmätets fartyg ————— urskiljande erfordras.

Gäller utmätningen ————— rörande luftfartyg.

Myndighet, vilken ————— är sagt.

Har domstol ————— till överexekutor.

Sker utmätning ————— till kommerskollegium.

Utmätets patent eller mönster-
rätt, skall utmätningsmannen oför-
dröjligen till patent- och registre-
ringsverket sända bevis om utmät-
ningen med angivande av patentets
eller mönsterregistreringens num-
mer.

Utmätets patent eller mönster-
rätt, skall utmätningsmannen oför-
dröjligen till patent- och registre-
ringsverket sända bevis om utmät-
ningen med angivande av patentets
eller mönsterregistreringens num-
mer. *Utmätets växtförädlarrätt,
skall utmätningsmannen ofördröj-
ligen till statens växtsortnämnd
sända bevis om utmätningen med
angivande av registreringens num-
mer.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971.

¹ Senaste lydelse 1970: 490.

3 Förslag till**Lag om ändring i införsellagen (1968: 621)**

Härigenom förordnas, att 2 § införsellagen (1968: 621) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §¹

Genom införsel — — — — — en arbetstagares,

3. periodiskt utgående vederlag för utnyttjande av patent *eller* mönsterrätt eller av rätt till litterärt eller konstnärligt verk eller annat sådant eller för överlåtelse av rörelse.

3. periodiskt utgående vederlag för utnyttjande av patent, mönsterrätt *eller växtförädlarrätt* eller av rätt till litterärt eller konstnärligt verk eller annat sådant eller för överlåtelse av rörelse.

4. vad som — — — — — eller livränta.

Med livränta — — — — — sådan anledning.

För vissa — — — — — i 22 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971.

¹ Senaste lydelse 1970: 494.

1. Inledning

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anför i propositionen under rubriken "1 Inledning" följande.

Svensk växtförädling stöds sedan länge av statsmakterna genom direkta bidrag över statsbudgeten. Från och med den 1 juli 1961 gäller dessutom enligt en förordning som sedermera ersatts av förordningen (1967: 139) om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift att en särskild avgift, växtförädlingsavgift, tas ut vid statsplombering av utsäde. Avgiften tillförs en särskild fond, växtförädlingsfonden, som används för bidrag till växtförädlarna.

Däremot saknas i Sverige bestämmelser som ger växtförädlarna privaträttsligt skydd för sina produkter.

Vid en konferens i Paris år 1961 i vilken deltog tio västeuropeiska stater, nämligen Belgien, Danmark, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Italien, Nederländerna, Spanien, Storbritannien, Sverige och Österrike, antogs en internationell konvention för skydd av växtförädlingsprodukter. Konventionen, som är dagtecknad den 2 december 1961, undertecknades av Belgien, Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Italien och Nederländerna. Senare har även Danmark, Schweiz och Storbritannien undertecknat konventionen. Sedan Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Nederländerna och Storbritannien utfärdat lagstiftning i ämnet och ratificerat konventionen trädde denna i kraft den 10 augusti 1968.

Enligt konventionen skall stat som anslutit sig till denna tillerkänna förädlaren ett privaträttsligt skydd för hans förädlingsresultat och ge förädlare i annan unionsstat samma behandling i fråga om skyddet som statens egna medborgare.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 november 1962 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet den 27 november 1962 sex sakkunniga för att verkställa utredning och avge förslag rörande skyddet av växtförädlingsprodukter och därmed sammanhängande frågor. De sakkunniga antog benämningen växtförädlings-skyddsutredningen.

Sedan nordiska rådet den 19 februari 1964 beslutat rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna att åstadkomma en gemensam nordisk lagstiftning angående skydd av växtförädlingsprodukter, har utredningen bedrivit sitt arbete i samverkan med särskilda i Danmark, Finland och Norge utsedda kontaktorgan.

Utredningen avgav i juni 1969 betänkandet Växtförädlarrätt med förslag till lag om växtförädlarrätt m. m. (SOU 1969: 15)¹. Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

¹ Betänkandet är undertecknat av landshövding Allan Nordenstam, ordförande, professor Harald Esbo, justitierådet Torwald Hesser, direktören Fritz Tryggveson, patenträttsrådet Claës Ugglå och professor Erik Åkerberg i egenskap av sakkunniga samt direktören Mats Blom, kansli rådet Stig Johansson, disponenten Allan Loftenius och konsul Widar Weibull i egenskap av experter. Utredningens sekreterare har varit hovrättsrådet Sigvard Mejegård.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av riksåklagaren (RÅ), Svea hovrätt, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, näringsfrihetsombudsmannen (NO), statens pris- och kartellnämnd, Nordiska rådets svenska delegation, Stockholms rådhusrätt, statens centrala frökontrollanstalt, statens plantskolenämnd, lantbruks-högskolan, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, skogs- och lantbruksakademien, skogsbruksutredningen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges utsädesförening, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska arbetsgi-vareföreningen (SAF), Institutet för skogsförbättring, Institutet för växt-forskning och kyllagring, Institutet för växtförädling av frukt och bär, Kooperativa förbundet (KF), Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Svenska föreningen för industriellt rättsskydd, Svenska lantmännens riks-förbund, Svenska patentombudsföreningen, Svenska plantskolornas riksför-bund, Sveriges fröhandlareförening, Sveriges fröodlareförbund, Sveriges han-delsträdgårdsmästareförbund, Sveriges potatisodlares riksförbund, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, Nord-Rose, Allmänna svenska utsädesaktie-bolaget, Aktiebolaget Findus, Hilleshøgs fröaktiebolag, J. E. Ohlsens Enke aktiebolag och W. Weibull aktiebolag. Algot Holmberg & Söner AB har in-kommit med en skrivelse.

RÅ har bifogat yttranden från vissa åklagarmyndigheter, lantbruksstyrelsen yttrande från originalutsädesnämnden och kommerskollegium yttran-den från handelskamrarna i Malmö, Göteborg, Borås, Karlstad, Visby och Sundsvall.

På grundval av utredningens förslag har inom justitiedepartementet upp-rättats förslag till lagstiftning i ämnet.

2. Sammanfattning av förslaget

I Sverige har statsmakterna sedan länge gett ekonomiskt stöd åt växt-förädlingen. Däremot saknas möjligheter till privaträttsligt skydd för växt-förädlingsprodukter. År 1961 har emellertid undertecknats en internationell konvention för skydd av växtförädlingsprodukter, vilken bygger på syste-met med privaträttsligt skydd. Konventionen har trätt i kraft år 1968. Det förslag till växtförädlarrättslag som nu läggs fram syftar till att ge växt-förädlarna det i konventionen förutsatta skyddet och att göra det möjligt för Sverige att ansluta sig till konventionen.

Förädlaren av en växtsort eller den till vilken hans rätt övergått skall en-ligt förslaget kunna genom registrering få ensamrätt att yrkesmässigt ut-nyttja sorten (växtförädlarrätt). Som registreringsmyndighet föreslås ett nytt organ, statens växtsortnämnd, som är en utbyggnad av den hittillsva-

rande originalutsädesnämnden och som även skall överta denna nämnds uppgift att pröva odlingsvärdet av sort för statsplombering.

Grundläggande förutsättningar för växtförädlarrätt är att växtsorten skiljer sig från annan sort som blivit känd före dagen för registreringsansökningen samt att den är likformig och beständig. Registreringsförfarandet ordnas som ett förprovningssystem, dvs. växtsortnämnden undersöker om skyddsförutsättningarna är uppfyllda. Granskningen kompletteras med ett kungörelse- och invändningsförfarande. Vid registrering av växtförädlarrätt skall även registreras särskild benämning för sorten.

Kostnaderna för registreringsmyndighetens verksamhet och för den provodling som behövs för att fastställa om förutsättningar för skydd är för handen skall i princip täckas genom avgifter av dem som söker och förvärvar växtförädlarrätt.

Växtförädlarrätt innebär enligt förslaget ensamrätt för sortinnehavaren att yrkesmässigt framställa och marknadsföra förökningsmaterial av sorten samt i vissa fall också att yrkesmässigt använda sorten för framställning av förökningsmaterial av annan sort. Däremot ger växtförädlarrätten inte ensamrätt att framställa konsumtionsvara. I fråga om prydnadsväxter innefattar rätten också användandet av plantor eller delar av plantor som förökningsmaterial för yrkesmässig framställning av snittblommor eller annat material för prydnadsändamål. Ensamrätten kan inskränkas genom regler om tvångslicens. Sådan licens kan meddelas av domstol om marknaden inte förses med förökningsmaterial av skyddad sort på skäliga villkor och i den omfattning som med hänsyn till folkhushållet eller annat allmänt intresse finnes påkallat. — Den som uppsåtligen gör intrång i annans växtförädlarrätt dömes enligt förslaget till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får väckas bara efter angivelse och om åtal av särskilda skäl finnes påkallat från allmän synpunkt. Skadeståndsskyldighet inträder vid intrång i växtförädlarrätt, även om detta skett utan uppsåt eller oaktsamhet.

Förslaget innehåller vidare bl. a. bestämmelser om s. k. konventionsprioritet, om överföring av registreringsansökan och av registrering, om användande av sortbenämning, om efterkontroll av skyddad sort, om hävande av registrering som skett i strid mot skyddsförutsättningarna och om s. k. ombudstvång.

3. Allmän bakgrund

3.1 Växtförädling i Sverige

Växtförädling med direkt sikte på att framställa nya växtsorter för praktiskt bruk utförs så gott som helt av enskilda företag. I fråga om *lantbruksväxter* är förädlingen koncentrerad till fyra företag, nämligen Sveriges utsädesförening, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Algot Holmberg & Söner AB och Hilleshögsinstitutet.

Sveriges utsädesförening har sitt säte i Svalöv i Malmöhus län. Den leds

av en styrelse på åtta personer, varav fem är tillsatta av Kungl. Maj:t. Föreningen åtnjuter statsbidrag till så stort belopp att staten får anses ha påtagit sig det huvudsakliga ansvaret för föreningens verksamhet. Föreningen har byggt ut ett nät av försöksstationer som numera täcker hela landet, bl. a. åtta filialer jämte substationer. Förädlingsverksamheten är uppdelad på sex förädlingsavdelningar, nämligen vete- och havreavdelningen, råg- och kornavdelningen, oljeväxtavdelningen, foderväxtavdelningen, potatisavdelningen och trindsädesavdelningen. En filial i Västernorrland sysslar med norrländska förädlingsfrågor och är främst inriktad på vallväxter samt korn och havre. Utöver förädlingsavdelningarna finns vid huvudanstalten i Svalöv två serviceavdelningar, som på olika sätt betjänar förädlingsarbetet. Den ena, cytogenetiska avdelningen med växtfysiologi, har till uppgift att utföra metodundersökningar, som kan utgöra underlag för förädlingsavdelningarnas verksamhet, samt att på olika sätt skapa vidgad ärftlig variation. Den andra avdelningen, den kemiska, är uppdelad på olika sektioner för cerealkemi, fettkemi och nutritionsproblem. Vid denna utförs metodforskning som underlag för selektionsarbetet mot bättre kvalitet.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt, som tillhör W. Weibull AB och är förlagd till Weibullsholm vid Landskrona, har byggt upp ett omfattande system av försök i landets olika delar. Dessutom finns filialanläggningar. Bolaget har sedan några år tillbaka en förädlingsstation i England. Ett dotterbolag arbetar med växtförädling i Brasilien. Förädlingsverksamheten utövas för närvarande på fem skilda specialavdelningar, nämligen avdelningarna för korn och korsblomstriga oljeväxter, för havre, för höstvetete och vårvete, för vallväxter samt för köks- och blomsterväxter. För utförande av speciella uppgifter har inrättats ett cytogenetiskt laboratorium, ett resistensbiologiskt laboratorium och ett kemisk laboratorium. Verksamheten vid cytogenetiska laboratoriet är i stort uppdelat på tre huvudlinjer, nämligen polyploidförädling, mutationsforskning och undersökningar av annan karaktär. Mutationsforskningen ägnas i stor utsträckning åt grundläggande teoretiska frågor. Vid det resistensbiologiska laboratoriet utförs arbete med att för de skilda förädlingsavdelningarnas räkning bygga in resistens i förädlingsmaterialet samt att undersöka nya förädlingslinjers motståndskraft mot de viktigaste sjukdomarna.

Algot Holmberg & Söners AB, som sedan år 1966 också tillhör W. Weibull AB, har sin verksamhet i Norrköping. Förädlingsverksamheten avser bl. a. vete, korn och havre samt sojabönor. Sojabönförädlingen har främst gällt sojan som producent av högvärdigt protein och har tagit sikte på att anpassa sojan till svenska betingelser.

Vid Hillehögssinstitutet vid Landskrona, vilket tillhör det i Cardokoncernen ingående Hillehögss Frö AB, drivs förädling av sockerbeter. Förädlingsverksamheten har utvidgats till andra länder och institutet bedriver nu sockerbetsförädling även i Holland, England, Finland, Frankrike, Italien och Österrike. Försöksstationer har inrättats i England, Holland och Italien.

Förädlingsverksamhet beträffande lantbruksväxterna bedrivs vid institutioner vid lantbrukshögskolan. Verksamheten är främst inriktad på problem av grundforskningskaraktär.

Växtförädling beträffande *trädgårdsväxter* bedrivs framför allt vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt, lantbrukshögskolan, Hammenhøgs växtförädlingsanstalt och J. E. Ohlsens Enke AB.

Förädlingen av frukt och bär bedrevs fram till den 1 juli 1970 vid Institutet för växtförädling av frukt och bär, vars verksamhet grundades på ett avtal mellan staten och en stiftelse, bildad av icke-statliga intressenter. Sedan staten från och med nämnda dag helt övertagit verksamheten har den inordnats i lantbrukshögskolans institution för frukt- och bärodling men bedrivs liksom tidigare på fastigheten Balsgård i Kristianstads län. Verksamheten syftar främst till att framställa nya sorter av de i vårt land odlade frukt- och bärslagen. Arbetena omfattar i första hand fruktträd, främst äpple men även päron, plommon och körsbär. Bärväxtförädlingen ägnas särskilt jordgubbar och hallon. Institutets arbetsuppgifter omfattar också forskning bl. a. rörande växtmaterialets arvsförhållanden.

Vid Hammenhøgs växtförädlingsanstalt, som ägs av ett dotterbolag till Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, drivs växtförädling framför allt med trädgårdsväxter, särskilt köksväxter.

J. E. Ohlsens Enke AB är ett danskägt företag, som driver en omfattande förädling av trädgårdsväxter i Danmark. Vid bolagets egendom Ohlsgård vid Malmö förekommer framför allt förädlings- och försöksverksamhet beträffande köksväxter och prydnadsblommor. Arbetet är främst inriktat på att åstadkomma bättre odlingsmaterial för den yrkesmässiga trädgårdsnäringens behov.

Även med avseende på trädgårdsväxterna bedrivs grundforskning vid institutioner vid lantbrukshögskolan.

På det *skogliga området* förekommer förädlingsverksamhet i enskild regi praktiskt taget enbart vid Institutet för skogsförbättring, ett halvstatligt branschforskningsinstitut som är förlagt till Uppsala. Institutet inrättades år 1967 genom avtal mellan staten och en stiftelse. Den praktiska växtförädlingen består huvudsakligen i urvalsförädling men även i viss utsträckning av korsnings- och polyploidförädling. Förädlingen utförs främst vid tre försöksstationer, Ekebo i Malmöhus län, Brunnsberg i Värmlands län och Sundbo i Västernorrlands län.

Vid skogshögskolans genetiska institution bedrivs genetisk grundforskning och praktisk förädling på det skogliga området. Även en del andra institutioner vid högskolan arbetar med förädlingsproblem, bl. a. resistensfrågor.

3.2 Den svenska växtförädlingens praktiska betydelse

Den praktiska växtförädlingen har genom hittills uppnådda resultat tillfört vårt land högst betydande värden. Den för olika växtslag genomsnitt-

liga skörden per hektar har mer än fördubblats under en hundraårsperiod. Denna utveckling har delvis betingats av en rad driftsrationaliserande åtgärder samt en del rent odlingstekniska förbättringar. Till avsevärd del har dock växtförädlingen bidragit till resultatet. De driftsrationaliserande åtgärderna har också i sin tur i vissa fall ställt ett ökat krav på växtförädlingen.

Ett försök att uppskatta det genom förädlingens samlade insatser åstadkomna mervärdet av den totala skörden omkring år 1950 i förhållande till odlingsmaterialet vid sekelskiftet gjordes av 1953 års växtförädlingsutredning, som år 1955 avgav ett betänkande angående statens stöd åt växtförädlingen m. m. (SOU 1956: 4). Mervärdet uppskattades av utredningen till ett belopp som närmade sig 200 milj. kr. per år räknat i 1950 års penningvärde. För sädesslagens del kunde man enligt utredningen räkna med att växtförädlingen ökat avkastningen i förhållande till de gamla oförädlade lant-sorterna med omkring 30 % för höstvet, 20 % för vårvete och korn samt 15 % för havre. Genom förädling framställda nya sorter innebar också — framhöll utredningen — förbättringar av många andra praktiskt betydelsefulla egenskaper, såsom stråstyrka, kvalitet, motståndskraft mot vissa parasiter m. m.

Ökningen i avkastningen har efter år 1950 fortsatt för samtliga viktigare lantbruksväxter. Växtförädlingen har under de senaste årtiondena också åstadkommit stora förbättringar i fråga om andra egenskaper hos lantbruksväxterna än avkastningsförmågan, bl. a. stråstyrka och andra kvalitativa egenskaper. Dessa förbättringar kan anses helt allmänt ha varit av stor betydelse.

Förädlingsarbetet med köksväxter har lett till en förhållandevis lika värdefull förbättring av odlingsmaterialet som beträffande lantbruksväxterna. De stora framstegen i fråga om denna förädling har uppenbarligen varit av stor betydelse för vårt folkhushåll och för utvecklingen av vårt lands köksväxtproduktion. Framsteg har också gjorts på prydnadsväxtområdet samt i fråga om frukträden och bärväxterna.

Svenska växtsorter av stråsädesslagen har länge haft en omfattande spridning i Europa. I syfte att få en närmare uppfattning om denna spridning gjorde växtförädlingsskyddsutredningen en undersökning i saken avseende förhållandena åren 1960 och 1967. En sammanställning och redovisning av resultatet återfinns i betänkandet i en tabell (SOU 1969: 15 s. 43—44).

Undersökningen visar att de svenska sorterna dominerade odlingen av höstvet i Danmark och Norge. Vårvete odlades över huvud taget i ganska ringa utsträckning i Europa. Det var främst i Sverige och Finland samt Storbritannien, Irland och Förbundsrepubliken Tyskland, där man kunde tala om en större kontinuerlig odling av dessa växtslag. De svenska vårvetesorterna dominerade år 1960 helt i Irland men hade år 1967 gått väsentligt tillbaka. I Danmark, Finland, Schweiz och Österrike upptog de svenska vårvetesorterna en stor del av den odlade vårvetearealen. Beträf-

fande höstråg, som såsom brödsäd var av ganska underordnad betydelse i flertalet länder i Västeuropa, upptog svenska sorter en stor del av rågarealen i Danmark och Norge. De svenska sorterna av havre dominerade år 1960 odlingen i de skandinaviska länderna och förekom även i betydande omfattning i en rad andra europeiska länder. Odlingen av svenska sorter hade dock år 1967 minskat överallt utom i Norge. I fråga om vårkorn har den svenska växtförädlingen haft sin största internationella framgång. Svenska sorter av detta växtslag upptog år 1960 i de flesta västeuropeiska länder betydligt mer än halva kornarealen. Denna dominans hade emellertid upphört år 1967 i alla länder utom Frankrike. 1967 års siffror visade dock att svenska kornsorter fortfarande odlades i mycket stor utsträckning.

Sammanfattningsvis framhöll utredningen att tabellen visade att svenska förädlingsprodukter beträffande stråsäd väl kunnat hävda sig i internationell konkurrens. Odlingen av svenska sorter hade emellertid gått tillbaka något under de senaste åren. Förklaringen härtill torde vara konkurrensen från nya sorter som framställts i andra västeuropeiska länder där växtförädlingen efter andra världskriget alltmera utvecklats. Utredningen konstaterade vidare att vissa i annat sammanhang gjorda beräkningar tydde på att förbrukningen av utsäde av svenska sorter sammanlagt var större i utlandet än i Sverige.

3.3 Det allmännas stöd åt växtförädlingen

I växtförädlingssskyddsutredningens betänkande redovisas dels de åtgärder som statsmakterna vidtagit för att direkt stöda växtförädlingen dels vissa författningar som tillkommit i annat huvudsakligt syfte än att bereda växtförädlarna rättsskydd för växtförädlingsprodukter men som möjligen kan medföra visst begränsat sådant skydd.

Svensk växtförädling har sedan länge stötts med *bidrag över statsbudgeten*. Syftet härmed torde bl. a. vara att ge privata och halvstatliga växtförädlingsföretag ekonomiska resurser till viss grundforskning samt till sådan tillämpad forskning som utgör en förutsättning för efterföljande praktisk växtförädling. Genom statsbidragen får förädlingsföretagen vidare möjlighet att ta upp arbetsuppgifter inom den praktiska växtförädlingen, vilka är långsiktiga eller förbundna med särskilda ekonomiska risker och osäkerhetsmoment. Dessutom bereds företagen tillfälle att i viss omfattning inrikta sin verksamhet på sorter, som är avsedda för begränsade geografiska områden eller för mindre grupper av odlare.

Bidrag över statsbudgeten utgår sedan år 1886 till Sveriges utsädesförening. För budgetåret 1970/71 uppgår bidraget till 4 542 000 kr. Föreningen får dessutom statliga medel dels indirekt genom att dess serviceverksamhet tas i anspråk för arbeten som bekostas av allmänna medel, dels genom att statens råd för skogs- och jordbruksforskning anvisar medel till forskare vid föreningen.

Sedan år 1924 lämnas statsbidrag till W. Weibull AB för dess praktiskt vetenskapliga verksamhet vid Weibullsholm. Bidraget utgör för budgetåret 1970/71 225 000 kr. Enskilda befattningshavare vid anstalten får härjämte medel av statens råd för skogs- och jordbruksforskning för speciella undersökningar. Till Algot Holmberg & Söner AB utgår för dess arbeten med bl. a. sojaväxtförädling ett statsbidrag, som budgetåret 1970/71 uppgår till 30 000 kr.

Direkta statsbidrag utgår också till Institutet för skogsförbättring bl. a. för dess skogsträdsförädlingsverksamhet. För budgetåret 1970/71 utgör bidraget 836 000 kr.

Övriga enskilda växtförädlingsföretag i Sverige driver sin förädlingsverksamhet utan direkta statliga bidrag.

Genom två förordningar (1961: 144 och 145), vilka trädde i tillämpning den 1 juli 1961, infördes ett system med *obligatorisk statsplombering av utsädesvara och växtförädlingsavgift*. Syftet med systemet var att genomföra en kvalitetskontroll av utsäde och att förse landets växtförädling med avsevärt förstärkta resurser. Systemet omfattade till en början bara stråsäd och trindsäd. Enligt en ny förordning (1967: 139) om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift, som trädde i kraft den 1 juli 1968 och som ändrats år 1969 (1969: 826), gäller systemet från och med den 1 juli 1970 potatis, stråsäd, trindsäd, vallbaljväxt och vallgräs, beta — varmed avses endast foderbeta — kålrot, rova, fodermargkål, grönfoderraps, raps, rybs, vitsenap och oljedådra, dvs. samtliga lantbruksväxter — utom sockerbeta, lin och hampa — samt alla grönyteväxter. Närmare bestämmelser om statsplomberingen finns i kungörelsen (1968: 214) om statsplombering av utsäde, vilken ändrats år 1969 (1969: 827), samt i kungörelser av lantbruksstyrelsen.

Systemet fungerar i huvudsak på följande sätt. Utsäde av de ovan nämnda lantbruksväxterna får i regel inte säljas för användning som utsäde eller exporteras med mindre det är statsplomberat. Undantag görs för enstaka försäljning utan offentligt utbud, om säljaren odlat utsädet och inte yrkesmässigt driver handel med utsädesvaror. Statsplombering får i princip bara ske av utsäde av sort som prövats lämplig att odla i Sverige och av stamutsäde, dvs. utsäde i förädlarens hand av sådan ny växtförädlingsprodukt som prövats lämplig att föröka. Lantbruksstyrelsen får dock medge plombering även av annat utsäde om det bedöms nödvändigt för att tillgodose försörjningsbehov eller möjliggöra lämplig export. Prövningen görs av en särskild nämnd, originalutsädesnämnden, som varje säsong utger en rikssortlista upptagande de sorter som förklarats berättigade till statsplombering. Vid plomberingen av utsädesvara skall den som begärt plomberingen erlægga växtförädlingsavgift. Avgiften för stråsäd och trindsäd var fram till den 1 juli 1967 1 kr. per deciton, varefter den höjdes till 1 kr. 25 öre per deciton. I övrigt är avgiften per deciton 50 öre för potatis, 15 kr. för vallbaljväxt, vallgräs och beta samt 25 kr. för övriga lantbruksväxter. Om växt-

förädlingsavgift gäller i tillämpliga delar förordningen (1959: 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Beskattningsmyndighet är statens centrala frökontrollanstalt. Uppburna avgiftsbelopp tillförs en särskild fond, växtförädlingsfonden, vilken förvaltas enligt grunder som fastställts av Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang kan tilläggas att kungörelsen (1968: 214) om statsplombering av utsäde gäller all utsädesvara som avses i lagen (1928: 289) angående handel med utsädesvara, dvs. allt frö som är avsett till utsäde utom skogsfrö och frö av växter, som odlas blott till prydnad. Rikssortlistan omfattar därför inte bara kvalitetsprovade sorter av lantbruksväxterna utan också sorter av köksväxter vilka vid prövning i praktiskt viktiga avseenden visat sig vara lämpliga för svensk växtodling. För köksväxterna är statsplombering som framgår av det föregående inte obligatorisk. I viss utsträckning plomberas dock köksväxtutsäde frivilligt.

Ur växtförädlingsfonden sker utdelning två gånger om året genom bidrag till svenska växtförädlare och svenska representanter för utländska förädlare. Om utdelningen beslutar Kungl. Maj:t efter förslag av lantbruksstyrelsen. Varje förädlares bidrag från fonden skall i princip motsvara summan av de växtförädlingsavgifter, som influtit för de sorter han framställt. För medelstildelningen gäller särskilda villkor, vilka närmare angetts i den proposition som låg till grund för de båda nämnda förordningarna av år 1961 (prop. 1961: 92). För att svensk förädlare skall erhålla bidrag krävs att han vid tiden för bidragsbeslutet fortfarande bedriver växtförädling i ej allenast obetydlig omfattning. För att representant för sortinnehavare i främmande land skall kunna få bidrag ställs krav på att det andra landet medger svenska förädlare motsvarande förmåner. Medel, som inte kan utdelas enligt angivna principer, skall ställas till förfogande för statens forskningsråd för skogs- och jordbruksforskning att av rådet användas för att stödja forskarinsatser inom växtförädlingens område. Eftersom fonden inte belastas med några omkostnader för uppbörd och administration, kommer medlen oavkortade växtförädlingen tillgodo.

Utdelningar från fonden har uppgått till följande belopp per budgetår i runda tal, nämligen 1,4 milj. kr. 1961/62, 1,7 milj. kr. 1962/63, 1,5 milj. kr. 1963/64, 1,6 milj. kr. 1964/65, 1,9 milj. kr. 1965/66, 1,8 milj. kr. 1966/67, 2,3 milj. kr. 1967/68, 3,4 milj. kr. 1968/69 och 3,6 milj. kr. 1969/70. Höjningen av beloppen för de två sista budgetåren är betingad av att avgiften för strå- och trindsäd höjdes till 1 kr. 25 öre per deciton fr. o. m. den 1 juli 1967 och att systemet utvidgades till väsentligt flera arter fr. o. m. den 1 juli 1968. Såvitt gäller svensk förädlingsverksamhet har bidrag ur fonden t. o. m. budgetåret 1968/70 tilldelats följande svenska företag, nämligen Sveriges utsädesförening, W. Weibull AB, Hammenhögs frö, som ägs av Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, Skåne-Hallands utsädes AB, som sedan år 1964 ägs av W. Weibull AB, och Institutet för växtforskning och kyllagring. Bidragen till Sveriges utsädesförening har utgått med belopp som växlat mellan 600 000

kr. och 1,5 milj. kr. Till W. Weibull AB har årliga bidraget — inklusive bidrag till företaget som representant för utländska förädlare — varierat mellan 600 000 kr. och 1,5 milj. kr. De övriga företagen har fått endast mindre belopp. Till svenska representanter för förädlare i Danmark, Nederländerna och Förbundsrepubliken Tyskland har utgått bidrag med ej o betydliga belopp. Sålunda uppbar t. ex. det sedan år 1964 av W. Weibull AB ägda AB Hallands frökontor som representant för utländska förädlare 1969/70 bidrag med 134 000 kr.

Statsplomberingen sker normalt i någon av klasserna statsplomb A, B, C, D eller E. Statsplomb A avser stamutsäde; klassen förekommer inte i allmänna marknaden. Statsplomb B avser basutsäde och rätten att få utsäde plomberat i denna klass är förbehållen förädlaren eller dennes representant. En förutsättning för plombering i statsplomb B är att varan utgör skörd av odling, som grundats på av förädlaren utvalt stamutsäde, vilket i fråga om sortrenhet godkänts av frökontrollanstalten. Då endast plomberat utsäde får saluföras yrkesmässigt innebär detta att förädlaren praktiskt sett har ensamrätt att föra sin sort i handeln. Genom denna ensamrätt har förädlaren eller hans rättsinnehavare möjlighet att dra ekonomisk fördel av förädlingsresultatet såvitt gäller generationer av en sort som kan ifrågakomma för plombering i statsplomb B.

I övrigt hindrar statsplomberingsreglerna inte att vem som helst förökar och säljer utsäde av en statsplomberat sort utan tillstånd av den som framställt sorten. Under den senaste femårsperioden tillhörde i medeltal cirka 12 % av allt statsplomberat utsäde av stråsäd statsplomb B och dess tidigare motsvarighet. Den genom plomberingsförfattningarna uppkomna ensamrätten är således begränsad till en relativt trång sektor av den svenska utsädesmarknaden.

Den nya *patentlagen* (1967: 837), som trätt i kraft den 1 januari 1968, undantar uttryckligen från patent växtsorter eller väsentligen biologiskt förfarande för framställning av växter. Patenterbart är emellertid mikrobiologiskt förfarande och alster av sådant förfarande. Huruvida patent kunde meddelas på växtsort enligt den tidigare gällande patentförordningen var ej löst i författningstexten. Något patent som direkt avsett en växtsort har emellertid såvitt bekant ej meddelats enligt denna förordning.

Varumärkeslagen (1960: 644) lär i viss utsträckning ha utnyttjats av förädlingsföretagen för skydd av deras förädlingsprodukter. Varumärke skall sålunda ha använts för att skilja av växtförädlaren saluförda utsädesvaror från andra näringsidkares. Därvid är emellertid att märka att det bara är varumärket och inte den sort, på vilken förädlaren använder varumärket som skyddas. Varumärkesreglerna hindrar därför inte, att en konkurrent saluför utsäde av samma sort under annat namn eller att han säljer utsäde av sorten utan att ange namnet.

Beträffande utsädesvaror som skall statsplomberas föreligger skydd mot omdöpnings. Statsplomberingsbestämmelserna kräver nämligen i regel att ut-

sådet skall härstamma från sort som vid det särskilda prövningsförfarandet åsatts ett godtagbart namn. Plombering kan ej ske under annat namn än det för plombering godkända sortnamnet. Om detta namn tillika registrerats eller inarbetats såsom varumärke kunde det göras gällande att varumärkesskyddet såsom sådant skulle förhindra ett obehörigt begagnande av det godkända sortnamnet och att således varumärkesregistreringen i förening med bestämmelserna om statsplomberingen på växtförädlingsområdet skulle skänka ett bättre skydd än varumärkeslagstiftningen i och för sig kan ge. Emellertid kan det hävdas att godtagandet av ett varumärke som sortnamn medför att varumärket degenereras som kännetecken och övergår till att bli en allmän beteckning på sorten. Därmed skulle varumärkesskyddet inte längre kunna upprätthållas. Det är således ovisst om något skydd verkligen kan uppnås på denna väg. Domstolsavgöranden på området torde saknas.

Enligt uppgift av patent- och registreringsverket har under ganska lång tid årligen något eller några tiotal varumärken för växtförädlingsprodukter registrerats. Härav synes framgå att växtförädlare och deras marknadsföringsorgan haft intresse av att utnyttja varumärkeslagstiftningen. Förädlares avsikt med att såsom varumärke registrera sortnamn tycks ofta ha varit att försäkra sig om att ensam kunna förse marknaden med utsäde av sorten. Däremot synes man hittills ej ha utnyttjat varumärkesskyddet genom licensgivning.

4. Utredningen

Utskottet hänvisar till propositionen s. 27—45.

5. Remissyttrandena

Utskottet hänvisar till propositionen s. 45—64.

6. Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde föredragande departementschefen i den allmänna motiveringen följande.

6.1 Allmänna synpunkter

Den 1 juli 1961 infördes i Sverige ett system med växtförädlingsavgifter och obligatorisk statsplombering av utsädesvara. Systemet, som från början gällde endast stråsäd och trindsäd, utvidgades den 1 juli 1968 och den 1 juli 1970 och omfattar nu alla lantbruksväxter — utom sockerbeta, lin och hampa — samt alla grönyteväxter. Syftet med systemet är att tillföra växtförädlingen ökade ekonomiska resurser och att förbättra kvaliteten på utsäde.

Systemet fungerar i huvudsak på följande sätt. Allt utsäde av ifrågavarande växter, som skall marknadsföras, måste statsplomberas. Statsplombering får normalt ske endast av utsäde som intagits i en särskild lista, riksortlistan, och som uppfyller vissa krav, främst i fråga om odlingsvärde. I samband med statsplomberingen tas ut växtförädlingsavgifter som tillförs en särskild fond, växtförädlingsfonden. Från fonden utdelas bidrag till växtförädlarna, vilka bidrag i princip motsvarar växtförädlingsavgifterna på vederbörande sorter. Även utländska förädlare kan under förutsättning av lika-behandling från vederbörande lands sida av svenska växtförädlare få bidrag genom svenska representanter.

Systemet har medfört en betydande förstärkning av växtförädlingsföretagens ekonomi. Utdelningen från fonden uppgick till 1,4 milj. kr. redan för budgetåret 1961/62 och den har därefter praktiskt taget oavbrutet stigit för att för budgetåret 1969/70 uppgå till 3,6 milj. kr. Det är en allmän uppfattning att syftet att förbättra kvaliteten på utsädet också vunnits.

Samtidigt med att det nu nämnda systemet infördes här i landet pågick förhandlingar om en internationell konvention för skydd av växtförädlingsprodukter. Konventionen undertecknades i slutet av år 1961 och trädde i kraft den 10 augusti 1968 sedan den ratificerats av Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Nederländerna och Storbritannien. Även Frankrike torde inom kort komma att ratificera konventionen. Andra stater som förväntas tillträda konventionen är Belgien, Spanien och Ungern.

Konventionen, som i princip avser alla kulturväxter, har till ändamål att tillerkänna växtförädlarna en privaträttslig ensamrätt till nya växter. Ensamrätt kan erhållas endast om växtsorten kan skiljas från andra, förut kända sorter och om den är homogen och stabil. Förutsättningarna för ensamrätt undersöks enligt ett särskilt förprovningssystem. Ensamrätten innebär i huvudsak att ingen utan förädlarens eller hans rättsinnehavares lov får marknadsföra eller för kommersiell avsättning framställa förökningsmaterial av sorten. Användning av förökningsmaterial av sorten är däremot i regel fritt men faller under förädlarens eller hans rättsinnehavares kontroll i de fall då upprepade användning av växtmaterial av sorten är nödvändig för kommersiell framställning av annan sort. I fråga om prydnadsväxterna omfattar ensamrätten också användning av plantor eller delar av plantor som förökningsmaterial för kommersiell framställning av snittblommor eller annat material för prydnadsändamål.

Växtförädlingssskyddsutredningen, som tillsattes år 1962, fick i uppdrag att utreda den för svenska förhållanden lämpligaste utformningen av ett skyddssystem, som kunde göra det möjligt för vårt land att tillträda konventionen. Utredningen hade därvid i första hand att granska möjligheterna att i sak behålla det nuvarande svenska systemet beträffande största möjliga antal växtslag.

Utredningen avgav i maj 1969 ett betänkande, Växtförädlarrätt (SOU 1969: 15). I betänkandet, vars innehåll jag tidigare utförligt redovisat, fram-

håller utredningen att den praktiskt inriktade växtförädlingen behöver öka ekonomiska resurser för att kunna möta de ständigt stigande kraven på sorter med förbättrade egenskaper och medverka till en fortsatt effektivisering av jordbruket och trädgårdsnäringen. Utredningen diskuterar tre olika lösningar. Den första innebär att man bygger vidare på växtförädlingsavgiftssystemet genom att utvidga detta till flera växtslag och höja avgifterna. Den andra är att man inför ett privaträttsligt system som möjliggör för förädlarna att ta ut licensavgifter för växtförädlingsprodukter. Den tredje lösningen förutsätter en användning av båda systemen i kombination.

Utredningen stannar för den tredje lösningen. Det innebär först och främst att utredningen föreslår att ett system med privaträttslig ensamrätt till växtsorter införs i Sverige. Förslaget ges formen av en lag om växtförädlarrätt, som i materiellt hänseende anknyter mycket nära till konventionen. Vidare innebär utredningens förslag att systemet med växtförädlingsavgift och bidrag ur växtförädlingsfonden behålls och samordnas med det privaträttsliga systemet.

Utredningens lagförslag har i princip tillstyrkts så gott som enhälligt av remissinstanserna. Dessa framhåller särskilt betydelsen av att Sverige ansluts till växtförädlarkonventionen. Även förslaget att växtförädlingsavgiftssystemet skall behållas har allmänt tillstyrkts, såvitt gäller "gamla" sorter, dvs. sorter som före den föreslagna växtförädlarrättslagens ikraftträdande finns på den svenska marknaden. Med avseende på "nya" sorter däremot föreligger olika meningar både i frågan huruvida systemet överhuvudtaget skall behållas och, i sådant fall, i frågan om hur samordningen skall göras.

När ställning nu skall tas till utredningens förslag, vill jag till en början erinra om att växtförädlingen i vårt land åtnjuter stöd även på annat sätt än genom växtförädlingsavgiftssystemet, vilket belastar omsättningen av utsäde och således väsentligen bärs av avnämarna. Redan långt innan detta system infördes har nämligen staten i olika former gett stöd åt växtförädlingen och så sker allttjämt. Vid lantbrukshögskolan bedrivs sålunda grundforskning och försöksverksamhet, vars resultat kommer växtförädlarna tillgodo. Vidare lämnas ekonomiska bidrag över statsbudgeten till olika företag, som bedriver praktisk växtförädling. Bidragen har i vissa fall karaktären av allmänt stöd åt företagets verksamhet, medan de i andra fall är avsedda för grundforskning och tillämpad forskning samt till angelägen men ekonomiskt vanskelig praktisk växtförädling. Växtförädlingsföretagen har också fått ekonomiskt stöd från statens råd för skogs- och jordbruksforskning och dess föregångare.

Växtförädlingsutredningen ger belägg för att det är ett samhällsintresse att växtförädlingen tillförs ytterligare medel. Utredningen framhåller att det är önskvärt att möta de skärpta kraven på sortmaterialet i samband med jordbrukets mekanisering, att stegra avkastningsförmågan hos kulturväxterna, att variera deras mognadstid, att stärka deras tålighet och resistens i olika avseenden, att höja deras odlingsvärde och att anpassa

deras kvalitetsegenskaper till olika industriella och konserveringstekniska behov. Jag delar utredningens uppfattning att växtförädlingen står inför många kostnadskrävande uppgifter. Vad gäller resistensförädlingen kan ytterligare framhållas att sjukdomsalstrande mikroorganismer efter hand anpassar sig till förädlade sorter, varför denna förädling ständigt måste fortgå. En förbättrad resistens mot sjukdomar och parasiter är för övrigt betydelsefull också därför att den kan minska behovet av bekämpningsmedel. Jag anser alltså i likhet med utredningen att växtförädlingen bör ges möjlighet att erhålla ökade inkomster.

Den första av de av utredningen diskuterade lösningarna syftar till en utvidgning av systemet med växtförädlingsavgift och bidrag ur växtförädlingsfonden till att gälla fler växtarter och innefattar också en höjning av avgiften. Om man ser till enbart svenska förhållanden talar flera skäl för en sådan lösning. Systemet är enkelt och billigt att administrera. Växtförädlingsföretagen belastas inte med kostnader och besvär för uppbörden. Att avgiften och därmed bidragen ur fonden utgår med bestämda belopp per deciton underlättar den ekonomiska kalkyleringen för företagen. För statsmakterna medger systemet en säker överblick över hur mycket medel som tillförs växtförädlingen. Därigenom kan systemets konsekvenser i olika avseenden lättare bedömas.

Mot att enbart bygga ut växtförädlingsavgiftssystemet talar emellertid att en sådan åtgärd passar dåligt in i den pågående internationella utvecklingen. Svensk växtförädling har hittills haft stora framgångar utomlands. Många svenska sorter förekommer på europeiska marknader. Men om Sverige står utanför konventionen får de svenska växtförädlarna svårare att göra sig gällande på många av dessa marknader genom att möjligheterna att konkurrera med nya växtsorter stoppas eller försvåras. Därmed försvinner en viktig inkomstkälla för de svenska växtförädlingsföretagen. Intresset för den svenska marknaden från utländska växtförädlingsföretags sida torde bli ringa, vilket minskar Sveriges möjligheter att få del av goda utländska sorter. Och svenska företag kommer helt allmänt att gå miste om mycket av den stimulans som konkurrens och samarbete med utländska företag kan ge.

Med Storbritannien och, för begränsad tid framåt, även med Danmark och Nederländerna kan visserligen sortutbyte pågå även utan svensk konventionsanslutning. Med Förbundsrepubliken Tyskland torde det inte kunna ske, eftersom detta land — liksom i princip Danmark och Nederländerna — kräver reciprocitet för att ge rättsskydd åt svenska sorter. Övervägande sannolikhet talar för att nyanslutna länder också kommer att kräva reciprocitet. Möjligheten att träffa bilaterala avtal om sortutbyte vid sidan om konventionen torde i framtiden inte vara stora.

Av det sagda framgår att alternativet med enbart en utbyggnad av systemet med växtförädlingsavgifter sannolikt medför att avgifterna får höjas

avsevärt, om företagen skall kunna kompenseras för minskade intäkter av utländskt utnyttjande av svenska sorter.

En svensk lagstiftning om ensamrätt till växtförädlingsprodukter i enlighet med konventionens krav och ett svenskt tillträde till konventionen bör enligt min mening få övervägande gynnsamma verkningar. Det kan antas stimulera växtförädlingsföretagen till ytterligare ansträngningar för att få fram nya förbättrade sorter som kan ge licensintäkter från såväl den svenska marknaden som marknader utomlands. Det bör också leda till ökad konkurrens på den svenska marknaden till nytta för folkhushållet. Konkurrens och samarbete på det internationella planet bör rimligtvis vara mer forsknings- och utvecklingsbefrämjande än det huvudsakligen på den svenska marknaden inriktade arbete, som blir följderna om Sverige avstår från anslutning till konventionen.

Jag vill i detta sammanhang beröra en synpunkt av principiell natur som har anförts mot växtförädlarrättssystemet. NO har utifrån de intressen av fri och obunden konkurrens, som han har att bevaka, anmält tvekan inför den föreslagna ensamrätten till följd av att denna kan medföra att växtförädlarna dirigerar marknadsföring och priser. Möjligheterna att ingripa häremot med stöd av konkurrensbegränsningslagen eller de föreslagna tvångslicensreglerna bedömer han som otillräckliga.

Som NO framhåller innebär den föreslagna växtförädlarrätten i och för sig en konkurrensbegränsning. Myndigheterna kan emellertid ingripa med stöd av konkurrensbegränsningslagen om ensamrätten utnyttjas till att framtinga eller understödja annan konkurrensbegränsning, vilken faller utom ramen för ensamrättsinstitutet. Vidare har de tvångslicensbestämmelser som förslaget innehåller utformats så att de ger stora möjligheter till ingripande om ensamrätten brukas på ett från allmän synpunkt icke önskvärt sätt. Bestämmelsernas existens bör därför verka som en spärr mot missbruk av ensamrätten. Som utredningen understryker påverkas prisbildningen vidare av en mängd svårbedömda faktorer, bland annat konkurrensen från icke skyddade sorter. Jag vill dessutom erinra om att ensamrätt och svensk anslutning till konventionen även kan antas verka konkurrensbefrämjande genom att stimulera förädlingsarbetet och göra den svenska marknaden mer attraktiv för utländska växtförädlarföretag.

Av särskild betydelse vid bedömningen av växtförädlarrätten från konkurrensbegränsningssynpunkt är ensamrättens utformning. Konventionen är restriktiv och begränsar ensamrätten till att avse endast förökningsmaterial. Utredningens lagförslag förtydligar detta bl. a. i så måtto att det därav klart framgår att förökningsmaterial som är avsett för konsumtion inte omfattas av ensamrätten. Jag anser att det begränsade innehåll som växtförädlarrätten har enligt konventionen och lagförslaget är ägnat att minska farhågorna för att ensamrätten skall få från allmän synpunkt skadlig konkurrensverkan.

De av NO anförda betänkligheterna bör därför enligt min mening inte föranleda att vårt land skall avstå från att ansluta sig till det internationellt accepterade systemet för stöd åt växtförädlingen.

Nordiska rådets svenska delegation har under hänvisning till det nära nordiska samarbetet inom immaterialrätten i övrigt beklagat att förslag inte föreligger om gemensam nordisk lagstiftning även på detta område och har förordat att det svenska lagförslaget inte genomförs förrän övriga länders ståndpunkt i saken blir klar.

Jag vill till detta nämna att i Danmark finns sedan år 1962 en lag om skydd för förädlarrättigheter till växter. Denna lag är efter vissa betydelsefulla ändringar, som trätt i kraft den 1 juni 1968, i materiellt hänseende lik utredningsförslaget. Danmark är redan medlem av växtförädlarunionen. I Norge studerar man frågan om landet bör antaga en lag om skydd för växtförädlingsprodukter och ansluta sig till konventionen. Från norsk sida har man förklarat sig inte ännu vara beredd att ta ställning till frågan om gemensam nordisk lagstiftning. I Finland nöjer man sig tills vidare med att följa utvecklingen inom växtförädlarunionen och de övriga nordiska länderna.

På grund av det skiftande läget i de olika nordiska staterna är det uppenbart att en svensk anslutning till konventionen försenas avsevärt om den skall föregås av ett försök att nå fram till en gemensam nordisk lagstiftning. Att Sverige snarast kommer med i samarbetet inom konventionens ram är angeläget. Som kommer att framgå av vad jag i fortsättningen har att anföra är det många viktiga frågor som förbereds för avgörande inom växtförädlarunionen. Att Sverige deltar i dessa förberedelser och därav följande beslut torde inte bara vara ett svenskt utan också ett internationellt intresse. Jag anser därför att det svenska lagstiftningsarbetet bör fullföljas snarast möjligt. Om Sverige vinner anslutning till konventionen kommer givetvis ett samarbete med Danmark att tas upp.

Med stöd av det anförda förordar jag att en lag om växtförädlarrätt i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag genomförs och att Sverige tillträder konventionen. Lagen bör träda i kraft den 1 juli 1971. I likhet med utredningen anser jag vidare att stödet till växtförädlingen via bidrag över statsbudgeten och växtförädlaravgiftssystemet skall behållas. Samordningen mellan växtförädlarrätten och avgiftssystemet medför dock vissa problem. Jag avser att återkomma till dessa i ett senare sammanhang (avsnitt 6.7).

6.2 Växtförädlarrättens objekt och subjekt

Ensamrättens föremål är enligt konventionen förökningsmaterial av växtsort. Ordet sort anges avse varje cultivar, klon, linje, stam eller hybrid, som är odlingsbar och som uppfyller vissa fordringar. Utredningens förslag använder också termen växtsort men definierar inte denna

term. Varken konventionen eller lagförslaget ger skydd åt metoder för framställning av växtsort.

Mot förslaget att skyddet skall avse visst material av växtsort har ingen invändning framställts under remissbehandlingen. Däremot har Stockholms rådhusrätt — under erinran om att enligt patentlagen patent inte meddelas på växtsort eller på väsentligen biologiskt förfarande för framställning av växter men väl på mikrobiologiskt förfarande och alster av sådant förfarande — framhållit att frågan om metodskydd avseende annat än mikrobiologiskt förfarande bör ägnas uppmärksamhet när nu ett patentliknande skydd för växtsort föreslås.

Vad först gäller termen växtsort anser jag att någon legaldefinition härav inte behövs, eftersom termens innehåll som jag senare skall utveckla (avsnitt 6.3) får anses tillräckligt klarlagd genom de skyddsförutsättningar som konventionen och lagförslaget uppställer. Med anledning av Stockholms rådhusrätts uttalande om att frågan om visst metodskydd för växtförädling bör uppmärksammas vill jag hänvisa till vad utredningen har anfört i denna fråga. Utredningen framhåller att det är av vikt att växtförädlingsmetoder, som utarbetas främst inom förädlingsforskningen, så snabbt som möjligt ställs till allmänt förfogande och att en hög standard hos växtförädlingen är beroende av en öppen kommunikation mellan teori och praktik, en fri växelverkan mellan forskning och praktiskt förädlingsarbete. Företrädare för forskning och praktisk växtförädling har också enligt utredningen i skilda sammanhang ställt sig avvisande mot tanken på patenterbarhet av växtförädlingsmetoder. Av detta drar utredningen den slutsatsen att det inte heller nu finns anledning att införa rättsskydd för väsentligen biologiskt förfarande för framställning av växter. Jag ansluter mig till utredningens bedömning på denna punkt.

Konventionen gäller i princip alla växtsläkten och växtarter men ger unionsstaterna möjlighet att bygga ut skyddet i etapper efter vissa närmare angivna regler. Även utredningens lagförslag utgår från samma princip, men Kungl. Maj:t bemyndigas enligt förslaget förordna att växtförädlarrätt får förvärvas endast för växtsort tillhörande växtsläkte eller växtart som anges i förordnandet. I anslutning härtill föreslår utredningen att Kungl. Maj:t i tillämpningskungörelse skall förordna att lagen skall vara tillämplig på sammanlagt 96 växtsläkten och växtarter, varibland alla de 13 som enligt konventionen är obligatoriska efter visst antal år.

I sak har utredningens förslag allmänt godtagits, men enstaka remissinstanser har föreslagit vissa tillägg till listan. I formellt hänseende har ett par remissinstanser framfört kritik mot att det enligt förslaget inte framgår av själva lagen vilka växtarter den är tillämplig på.

Jag kan väl förstå de sålunda framförda formella betänkligheterna. Emellertid kan det enligt vad jag inhämtat möjligen ifrågasättas om den av utredningen presenterade listan kan betraktas som slutgiltig i alla detaljer. Vidare kan förhållandevis lätt förändringar inträffa som föranleder att

listan bör kompletteras i framtiden. De praktiska skäl som talar för att det överlämnas till Kungl. Maj:t att bestämma på vilka växtsläkten och växtarter lagen skall tillämpas är så starka att jag anser mig böra i huvudsak ansluta mig till utredningens förslag på denna punkt. Lagtekniskt förordar jag emellertid en annan lösning än den av utredningen föreslagna. Härtill återkommer jag i det följande (avsnitt 8.1).

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att överse den av utredningen föreslagna listan i detalj. I detta sammanhang vill jag endast betona att sedan en växtart en gång infogats i systemet, den inte utan tungt vägande skäl bör uteslutas därifrån, eftersom en sådan åtgärd skulle kunna leda till rättsförluster för den som bedrivit växtförädling i förlitande på möjligheten att få skydd för den framtagna produkten.

Vad angår tillämpningsområdet i övrigt föreslår utredningen att lagen skall äga tillämpning endast på växtsort som framställts här i riket eller utom riket av svensk medborgare samt att lagens tillämpning med avseende på växtsort som i övrigt framställts i annan stat i princip skall förutsätta ömsesidighet. Det väsentligaste motivet för detta förslag är att tre av de fyra stater som hittills ratificerat konventionen i princip kräver reciprocitet för att bevilja rättsskydd åt växtsorter som framställts utomlands av utländska förädlare. Stockholms rådhusrätt — som påpekar att patentlagen gäller utan motsvarande begränsning — ifrågasätter om utredningens förslag på denna punkt är tillräckligt motiverat. För egen del vill jag till vad utredningen anfört om utländska lagar nu också foga den upplysningen att man i Frankrike, där man avser att snarast ratificera konventionen, den 11 juni 1970 antagit en lag om skydd för växtförädlingsprodukter, vilken bygger på reciprocitetsprincipen. Att det övervägande antalet stater inom växtförädlarunionen sålunda kräver reciprocitet för att meddela rättsskydd åt utländska sorter bör verka som ett incitament för utanförstående stater att söka anslutning och därmed på sikt gagna växtförädlingen. Jag biträder därför utredningens förslag i denna fråga.

När det gäller frågan om växtförädlarrättens subjekt skall enligt utredningens förslag bara fysisk person kunna anses som förädlare av växtsort. Svea hovrätt, Stockholms rådhusrätt, SAF och LO har emellertid förordat att även ett växtförädlingsföretag såsom sådant skall kunna betraktas som förädlare till växtsort som framställts inom företaget.

Konventionens artikel 3 föreskriver att fysiska och juridiska personer, som har hemvist i en av unionsstaterna, skall i de andra unionsstaterna åtnjuta samma behandling som dessa staters särskilda lagar tillerkänner sina egna medborgare i fråga om erkännandet och skyddet av förädlarens rätt. Detta torde inte innebära ett krav på att juridiska personer ges ställning som förädlare, i varje fall inte så länge överlåtelse av förädlarrätt till juridiska personer är möjlig. Sådan överlåtelse förutsätts kunna ske enligt utredningens lagförslag.

Utredningen upplyser att juridisk person inte kan vara förädlare enligt

de nederländska och tyska lagarna. Av den danska lagens avfattning framgår inte hur frågan har lösts där. Förarbetena till lagen synes emellertid ge vid handen att såväl fysisk som juridisk person kan anses som förädlare.

För egen del vill jag gärna medge att vissa skäl talar för att även juridisk person skall kunna betraktas som förädlare. Växtförädling drivs till övervägande delen av företag, som har forskare och annan personal anställda för ändamålet. Vidare pågår förädlingsarbete med en sort ofta lång tid, under vilken de personer som sysslar med uppgiften kan skifta. Det torde emellertid i praktiken inte bereda några svårigheter att bestämma vem eller vilka som är att anse som förädlare. Med hänsyn härtill och till önskemålet att reglera denna fråga enhetligt på hela det immaterialrättsliga fältet ansluter jag mig till utredningens förslag att endast fysisk person skall kunna anses som förädlare.

Problemet med arbets- och uppdragstagares rätt till skyddsberättigade arbetsresultat, framställda i tjänsten eller under uppdragets fullgörande, är i princip detsamma på detta område som inom patenträtten, mönsterrätten och de övriga immaterialrätterna. En lösning genom lagstiftning finns endast inom patenträtten. Men mönsterrättsutredningen föreslog i betänkandet Mönsterskydd (SOU 1965: 61) att frågan om arbetstagarmonster skulle utredas särskilt och att en eventuell lagstiftning skulle samordnas med en motsvarande lagstiftning på bl. a. det upphovsrättsliga området.

Som jag närmare utvecklade i propositionen med förslag till mönsterskyddslag (prop. 1969: 168) ansåg jag att tiden ännu inte var mogen för en sådan utredning. Skälen härtill var sammanfattningsvis att resultatet av pågående överväganden i frågan om ny lagstiftning rörande arbetstagares uppfinningar borde avvaktas, att underlag ännu saknades för att bedöma problemen kring arbetstagarmonster och, framför allt, att frågor av denna art syntes lämpa sig väl för en reglering på frivillighetens väg genom överenskommelser mellan arbetsmarknadens organisationer och att följaktligen denna väg borde prövas i första hand.

De två sistnämnda skälen att inte föregripa utvecklingen med lagstiftning har motsvarande giltighet när det gäller arbetstagares och uppdragstagares rätt till växtsorter som framställts i tjänsten eller under utförande av uppdraget. På detta område gäller i högre grad än inom immaterialrätten i övrigt att problemen kan förutses i förväg. I det helt övervägande antalet fall torde nämligen gälla att nya sorter framkommer som resultat av samarbete mellan personer som anställts för eller getts i uppdrag att bedriva förädlingsarbete. Tyst eller uttryckligt torde det följaktligen i normalfallen vara klart mellan parterna hur dessa frågor skall lösas. Jag anser därför att det f. n. saknas anledning att vidta några särskilda åtgärder. Om i en framtid frågan om arbetstagares rättsställning på det immaterialrättsliga området tas upp i ett större sammanhang, bör givetvis också förhållandena på växtförädlarrättens område uppmärksammas.

6.3 De allmänna skyddsförutsättningarna

Jag anser i likhet med utredningen att de allmänna förutsättningarna för erhållande av skydd för växtsort skall utformas väsentligen enligt vad som föreskrivs därom i konventionen. Tre huvudförutsättningar skall alltså föreligga, nämligen att sorten kan särskiljas från andra redan kända sorter, att den är homogen och att den är stabil. Tillämpningen av dessa krav i de konkreta fallen erbjuder givetvis en mängd problem. Under remissbehandlingen har särskilt kravet på homogenitet uppmärksamrats. Till dessa frågor återkommer jag i det följande (avsnitt 8.1).

Jag delar också utredningens uppfattning att frågan om den nya sortens odlingsvärde inte skall tillmätas någon betydelse i detta sammanhang. Odlingvärdet har givetvis mycket stort intresse då det gäller utsäde som skall marknadsföras i Sverige. Detta intresse tillgodoses emellertid genom vårt system med obligatorisk statsplombering av utsädesvara. Avsikten är att detta system skall bestå vid sidan av växtförädlarrätten. Till frågorna om samordning av det nu gällande och det nya systemet återkommer jag i annat sammanhang (avsnitt 6.7).

Med avseende på särskiltnadskravet finns, som Sveriges advokatsamfund har påpekat, anledning att jämföra med förhållandena inom patenträtten. Enligt patentlagen får patent meddelas endast på uppfinning som väsentligen skiljer sig från vad som blivit känt före dagen för patentsökningen. Som känt anses allt som blivit allmänt tillgängligt. Utan hinder av att uppfinningen inom viss tid blivit allmänt tillgänglig får dock patent meddelas om detta berott antingen på att någon gjort sig skyldig till uppenbart missbruk i förhållande till sökanden eller hans rättsinnehavare eller på att sökanden eller hans rättsinnehavare förevisat uppfinningen på officiell eller officiellt erkänd internationell utställning. Advokatsamfundet framhåller att enligt patentlagen inte kan söka patent på en uppfinning som är exakt densamma som en tidigare bekantgjord sådan. Samfundet påpekar att enligt ordalagen i den bestämmelse i ämnet som utredningen har föreslagit — "sorten skall — — — skilja sig från andra sorter, vilka är kända" etc. — bestämmelsen inte omfattar det fallet att det föreligger s. k. nyhetshinder på grund av att den sort som ansökningen avser har blivit känd. Denna innebörd är dock enligt samfundets uppfattning inte åsyftad och samfundet föreslår därför en justering av lydelsen. Mot detta vill jag invända att samfundet synes förbise den viktiga skillnaden mellan patenträtten och växtförädlarrätten att den förra i princip är ett idéskydd medan den senare avser konkreta produkter, vilka man fått fram vid ett som regel både långvarigt och komplicerat förädlingsarbete. Det är alltså fullt möjligt att skilja mellan "egen" och "annan" sort. Vidare är det inte som samfundet antar avsikten att kännedom om en sort i alla situationer skall hindra att växtförädlarrätt beviljas för denna. Om den sort för vilken växtförädlarrätt söks är så lik en annan sort, som redan är allmänt känd — oavsett på vilket sätt den blivit det —

att den bedöms ligga inom "skyddsomfånget" för den andra sorten, föreligger registreringshinder. Om den sort för vilken växtförädlarrätt söks inte är i denna mening lik någon annan allmänt känd sort, utgör det däremot i princip inte något hinder mot växtförädlarrätt att den "sökande" sorten själv har blivit allmänt känd. Bara i en situation är allmän kännedom om den "sökande" sorten registreringshindrande, nämligen om kännedom uppkommit därigenom att sorten i fråga med förädlarens eller hans rättsinnehavares samtycke marknadsförts inom landet före dagen för registreringsansökningen eller utom riket i mer än fyra år före nämnda dag. Advokatsamfundets nu berörda invändning föranleder mig därför inte att frågå utredningens förslag.

Avsikten med bestämmelsen att marknadsföring av den "sökande" sorten utom riket i högst fyra år före registreringsansökningen inte skall utgöra hinder mot registrering torde vara att förädlaren skall ha möjlighet att pröva sin sort på utländska marknader under fyra år utan att gå miste om möjligheten till skydd. Mot en sådan regel kan enligt min mening invändningar resas. Så snart en sort börjat marknadsföras i annat land kan den nämligen i princip importeras till och marknadsföras i Sverige av annan än förädlaren och utan dennes samtycke. Detta gäller dock i praktiken inte sorter som är underkastade obligatorisk statsplombering, eftersom statsplombering regelmässigt förutsätter att sorten införts i rikssortlistan och sådan införelse är beroende av ansökan av förädlaren eller hans rättsinnehavare. Men såvitt gäller sorter tillhörande köks- eller prydnadsväxterna kan alltså ensamrätt förvärfvas av förädlaren eller hans rättsinnehavare efter fyra års fri import och marknadsföring. En sådan ordning synes mig inte fullt tillfredsställande varför man från svensk sida efter anslutning till konventionen torde böra verka för att den upphävs eller modifieras.

Som en ytterligare förutsättning för rättsskydd uppställer konventionen krav på att sorten erhåller en benämning. Föreskrift härom bör upptagas bland registreringsbestämmelserna.

6.4 Växtförädlarrättens innehåll och omfång

Den rättspolitiska värderingen av hur gränserna för en immaterialrättslig ensamrätt skall dras är alltid vansklig. Särskilt gäller detta då fråga är om en ny ensamrätt, där det inte finns någon erfarenhet av hur olika avvägningar av allmänna och enskilda intressen mot varandra verkar. En rimlig utgångspunkt synes mig vara att man i inledningsskedet ger ensamrätten ganska snäva gränser. Det torde vara lättare att i ett senare skede utvidga en förhållandevis begränsad ensamrätt, om man skulle finna att upphovsmannens berättigade intressen inte tillgodoses, än att inskränka en från början vidsträckt rätt, om det skulle visa sig att den har från allmän synpunkt inte önskvärda konsekvenser.

Växtförädlarrätten har många beröringspunkter med andra immaterial-

rättsliga ensamrätter, särskilt patenträtten. Det bör dock betonas att växtförädlarrättens föremål till mycket stor del är för folkhushållet synnerligen betydelsefulla produkter. Detta manar till försiktighet när det gäller att bestämma ensamrättens innehåll.

Växtförädlarrättens föremål är till skillnad från alla andra immaterialrätters levande och föränderlig materia. Detta skapar för växtförädlarrätten alldeles specifika avgränsningsproblem.

Att jag stannat för att tillstyrka att man i vårt land inför privaträttslig ensamrätt till växtförädlingsprodukter beror främst på att det privaträttsliga systemet är det internationellt accepterade och att jag tror att svensk växtförädling skulle hämmas av att stå utanför detta system. Det är då för mig naturligt att vid avgränsningen av ensamrätten särskilt beakta den internationella konventionen i ämnet. Konventionen har också i mycket hög grad varit vägledande för utredningen. Jag kan i princip ansluta mig till utredningens förslag i fråga om växtförädlarrättens innehåll. Ensamrätten bör sålunda omfatta endast yrkesmässig framställning och marknadsföring av förökningsmaterial av växtsort samt i vissa fall yrkesmässig användning av växtmaterial för framställning av förökningsmaterial av annan sort. I fråga om prydnadsväxterna bör också användning av plantor eller delar av plantor som förökningsmaterial för framställning av konsumtionsvara ligga under sortinnehavarens kontroll. Utredningens förslag går emellertid utöver vad konventionen uttryckligen fordrar i så måtto att det ger sortinnehavaren kontroll över import av den skyddade sorten. I detta avseende överensstämmer å andra sidan förslaget med övriga immaterialrätter. Importskyddet torde inte ha någon självständig betydelse såvitt gäller växtarter som faller under förordningen om obligatorisk statsplombering av utsädesvara, eftersom detta system möjliggör en effektiv kontroll över marknadsföringen. På grund av svårigheten att på importstadiet styrka att växtmaterialet är avsett att användas för förökningsändamål torde importskyddet inte heller i övrigt kunna tillmätas större värde. Såvitt gäller prydnadsväxterna torde dock kunna tänkas fall då bevisskyldigheten kan uppfyllas och i så fall kan sortinnehavarens kontroll över importen få den betydelsen att han har möjlighet att begära sådana säkerhetsåtgärder som utredningen föreslår (36 § i utredningens lagförslag) redan då varan passerar gränsen. Med hänsyn härtill och då såvitt jag kan se några egentliga nackdelar inte är förenade med ett importskydd biträder jag utredningens förslag i denna del.

I anslutning till behandlingen av importfrågan uttalar utredningen att vad utredningen kallar sidoimport, dvs. import av produkt som åtnjuter skydd här i landet från annat land där den också åtnjuter skydd, bör anses fri om den svenske sortinnehavaren är innehavare av registreringen utomlands och inköpet har skett hos honom, hos någon som fått licens av sortinnehavaren eller på öppna marknaden, dit den förts ut av sortinnehavaren. Om däremot registreringen utomlands innehas av annan än den svenske sortinnehavaren blir enligt utredningen rätten att importera växtmaterial

av sorten beroende av den svenske sortinnehavarens medgivande. I det förra fallet anses, som det brukar uttryckas, sortinnehavarens rätt vara konsumerad, medan den i det senare fallet inte anses vara det.

Som utredningen påpekar överensstämmer denna lösning med vad som torde anses gälla inom varumärkesrätten. Inom patenträtten däremot anses konsumtion aldrig inträda i de angivna situationerna utan den svenske patenthavaren har rätt att ingripa mot sådan import till Sverige som utgör intrång i hans här skyddade rätt. Enligt propositionen med förslag till mönsterskyddslag skall samma betraktelsesätt anläggas inom mönsterrätten som inom patenträtten.

Anledningen till att utredningen föreslagit olika behandling av skilda importsituationer är att man antagit att den föreslagna lösningen skulle vara ägnad att främja konkurrensen på utsädesmarknaden. En liknande inställning har Svea hovrätt, som under remissbehandlingen har uttalat att en lösning efter modell av patenträtten skulle kunna på ett från allmän synpunkt inte önskvärt sätt begränsa konkurrensen i fråga om växtförädlingsprodukter.

Med hänsyn till växtförädlarrättens allmänt sett begränsade innehåll och särskilt till den ringa självständiga betydelsen av importskyddet överhuvudtaget anser jag för min del att det i stort sett saknar intresse från konkurrensbegränsningssynpunkt hur skilda speciella importsituationer behandlas. Däremot kan möjligen, om frågan någon gång skulle ställas på sin spets, den av utredningen förordade lösningen föranleda tillämpningssvårigheter. Erfarenheterna från varumärkesrätten visar nämligen att det kan vara svårt att avgöra om import utan medgivande av rättsinnehavaren är tillåten eller ej (jfr NJA 1960 s. 457 och 1967 s. 458). I sak ligger det enligt min mening närmare till hands att i detta hänseende jämställa växtförädlarrätten med patent- och mönsterrätterna än med varumärkesrätten. Jag finner därför att man även på det nu aktuella området bör tillämpa principen om ensamrättens territoriella exklusivitet utan undantag och alltså bör låta ensamrätten generellt omfatta import av växtmaterial, som är avsett att marknadsföras för förökningsändamål.

Enligt utredningens förslag ankommer det på sortinnehavaren att visa att den som utan hans lov har framställt, importerat eller marknadsfört växtmaterial av den skyddade sorten har haft syftet att materialet skall användas för förökningsändamål. Stockholms rådhusrätt har ifrågasatt om det inte i stället bör ankomma på tredje man att påvisa att han har ett sådant syfte med sin framställning, import eller marknadsföring av växtmaterialet att utnyttjandet faller utanför skyddet. Med hänsyn till att en sådan omkastad bevisbörda möjligen skulle komma att innebära en från allmän synpunkt inte önskvärd utsträckning av ensamrätten ansluter jag mig emellertid till utredningens förslag på denna punkt.

Stockholms rådhusrätt påpekar att man inom patenträtten räknar med s. k. beroendeförhållanden, dvs. fall där skyddsförutsättningarna väl är

uppfyllda men där den patenterade uppfinningen inte får utnyttjas utan lov av den som innehar ett äldre patent, inom vars skyddsomfång uppfinningen faller. I anslutning härtill ställer rådhusrätten frågan hur motsvarande situation skall bedömas enligt växtförädlarrättslagen. Till detta vill jag svara att några beroendeförhållanden av den typ rådhusrätten nämner inte torde komma i fråga här. Detta innebär att samma kriterier generellt skall tillämpas vid bestämningen av en växtförädlarrätts skyddsomfång som vid prövningen av särskiltnadskravet.

Till de under remissbehandlingen aktualiserade frågorna om export av växtförädlingsmaterial och om konserverfabrikernas användning av utsäde återkommer jag i det följande (avsnitt 8.1).

6.5 Skyddstiden

För varje immaterialrätt är den tid under vilken ensamrätt åtnjuts av central betydelse. Konventionen kräver som minimum en 18-årig skyddstid för vin, fruktträd och deras grundstammar, skogsträd och prydnadsträd samt en 15-årig skyddstid för övriga växtsläkten och växtarter.

Av intresse för bedömningen av frågan om skyddstidens längd är varaktigheten av ensamrätten i konventionsländerna. Dessa länders lagar visar sinsemellan rätt stora skiljaktigheter. Enligt den nederländska lagen skall skyddstiden vara minst 15 och högst 25 år från dagen för rättens beviljande, dock att för vin, fruktträd och deras grundstammar, alléträd och prydnadsväxter minimistiden skall vara 18 år. I ett särskilt regeringsbeslut föreskrivs i anslutning härtill en skyddstid av 25 år för potatis, alléträd och fruktträd och deras grundstammar samt 20 år för övriga växtarter. Enligt den tyska lagen varar ensamrätten för humle, potatis, vin, fruktträd och deras grundstammar, prydnadsträd och träproducerande träd till slutet av 25:e året efter beviljandet samt för alla övriga arter till slutet av 20:e året efter beviljandet. Den brittiska lagen föreskriver att skyddstiden inte får vara kortare än 18 år för fruktträd och deras grundstammar, skogs- och prydnadsträd och vin samt inte kortare än 15 år för övriga arter, allt räknat från det att beslutet om ensamrätt träder i kraft. Det officiella organ som administrerar växtförädlarrätten, the Controller, får emellertid efter ansökan förlänga skyddstiden till högst 25 år, om det anses utrett att sortinnehavaren inte har blivit tillräckligt tillgodosedd genom den beviljade ensamrätten. Enligt den danska lagen slutligen bortfaller skyddet för skogs-träd, fruktträd, fruktträdsstammar och prydnadsträd efter 18 år samt för övriga arter efter 15 år räknat från tiden för skydds brevets utställande.

Som jag nämnt (avsnitt 6.2) har man i Frankrike den 11 juni 1970 antagit en lag om skydd för växtförädlingsprodukter och förklarat sig ämna ratificera konventionen snarast möjligt. Enligt den franska lagen gäller ett växtsortcertifikat under 20 år från dagen för utfärdandet. Om framställningen av sorten kräver lång tid är dock giltighetstiden 25 år.

Utredningen föreslår en regel i själva lagen av innehåll att växtförädlarrätt kan upprätthållas intill dess 15 eller, såvitt gäller fruktträd, skogs-träd, prydnadsträd och vin, 18 år förflutit från det år då ansökningen om växtförädlarrätt beviljades. Enligt förslaget bemyndigas emellertid Kungl. Maj:t att i fråga om visst växtsläkte eller viss växtart förordna om längre skyddstid, dock högst 25 år. Slutligen föreslår utredningen att Kungl. Maj:t med stöd av detta bemyndigande skall i tillämpningskungörelse generellt utsträcka skyddstiderna för fruktträd och deras grundstammar, vin, prydnadsträd och potatis till 25 år samt för övriga växtarter till 20 år.

I sak har de föreslagna skyddstiderna inte väckt någon gensaga under remissbehandlingen. Svea hovrätt och Stockholms rådhusrätt har emellertid anmärkt att skyddstiderna bör framgå av själva lagen.

För skyddstiderna 20 resp. 25 år talar att dessa tider gäller i Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland och Nederländerna. Emellertid har utredningen enligt min mening inte anfört övertygande belegg för att skyddstiderna i vårt land bör vara längre än de 15 resp. 18 år som konventionen kräver som minimum och som gäller i Danmark. Som jag i annat sammanhang (avsnitt 6.4) har betonat bör man i ett fall då fråga är om införande av en helt ny immaterialrättslig ensamrätt iaktta stor försiktighet och inte göra ensamrätten mer vidsträckt än vad som bedöms som oundgängligen nödvändigt. Mot fördelarna för förädlingsföretagen att ha långa skyddstider måste vägas önskemålen från allmän synpunkt att förädlingsresultaten inom rimlig tid ställs till allmänhetens fria förfogande. Helt kan nog inte heller bortses från att förhållandevis begränsade skyddstider kan stimulera företagen att relativt snabbt få fram nya skyddsvärda sorter. Jag föreslår därför att skyddstiderna liksom i Danmark bestäms i enlighet med konventionens minimikrav.

Givetvis bör frågan om skyddstidens längd kunna omprövas då erfarenhet vunnits av hur systemet verkar. Skulle på ett internationellt plan enhetliga längre tider rekommenderas är detta en faktor, som måste tillmätas stor vikt.

Skyddstiden skall enligt konventionen räknas från den dag då skyddet meddelas. Enligt utredningens förslag skall alla skyddstider utlöpa vid ett årsskifte. Detta innebär att den vars ansökan beviljas i början av ett år får åtnjuta inemot ett år längre skyddstid än den vars ansökan beviljas i slutet av ett år. Sakligt sett torde enligt min mening en sådan ordning — som inte finns i den svenska immaterialrätten i övrigt men väl i den tyska växtförädlarrättslagen — inte ha stor betydelse. Å andra sidan medför systemet en avsevärd administrativ förenkling. Med hänsyn härtill anser jag att utredningens förslag i denna del bör godtas.

Frågan om skyddstiderna är av sådan beskaffenhet att den bör regleras i själva lagen.

Skogsstyrelsen har anmärkt att det är vilseledande att i lagförslaget ange en skyddstid för skogsträd, eftersom dessa inte inordnats i systemet. An-

märkningen saknar inte fog. Konventionen omfattar emellertid i princip även skogsträd och ett framtida inordnande av dem i systemet underlättas av att skyddstiden i princip är bestämd. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag att skogsträd nämns bland de släkten och arter för vilka skall gälla den längre skyddstiden.

6.6 Registreringssystemet m. m.

Konventionen förutsätter att skydd beviljas först efter en av myndighet företagen undersökning av den nya växtsorten. Utredningen föreslår i anslutning härtill att en förutsättning för ensamrätt till växtförädlingsprodukter skall vara registrering hos myndighet efter föregående prövning av att produkten i fråga fyller de krav som lagen i överensstämmelse med konventionen uppställer.

Förslaget att ensamrätten skall grundas på ett registreringssystem har lämnats utan erinran under remissbehandlingen och även jag ansluter mig till förslaget. Endast genom en förprövning och en därtill knuten registrering tillgodoses allmänhetens intresse av att kunna få säker information om vilka sorter som är rättsskyddade. Även det allmänna intresset av en tillfredsställande kontroll över på marknaden förekommande utsäde kräver registrering.

Frågan om vilket organ som skall vara **r e g i s t r e r i n g s m y n d i g h e t** och andra organisatoriska frågor kommer att föreläggas Kungl. Maj:t av chefen för jordbruksdepartementet. Hans förslag kommer att i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag innebära att registreringsuppgifterna anförtros ett nybildat organ, statens växtsortnämnd, vilket även får överta den nuvarande originalutsädesnämndens arbetsuppgifter.

Jag finner det ändamålsenligt att **r e g i s t r e r i n g s f ö r f a r a n d e t** i enlighet med utredningens förslag anordnas på ett sätt som så nära som möjligt ansluter sig till motsvarande förfarande i patentärenden. Jag delar också utredningens uppfattning att man inte behöver frångå offentlighetsprincipen då det gäller ansökningar om växtförädlarrätt. Till detaljer i förfarandet återkommer jag i senare sammanhang (avsnitt 8.1).

Utredningen har inte föreslagit att mål om växtförädlarrätt skall hänvisas till viss domstol. Sveriges advokatsamfund och Stockholms rådhusrätt anser emellertid att rådhusrätten skall vara **s p e c i a l f o r u m** i sådana mål. Rådhusrätten finner det dessutom angeläget att sakkunniga ledamöter medverkar i mål om växtförädlarrätt.

För specialforum, förstärkt med sakkunniga ledamöter, talar att mål om växtförädlarrätt sannolikt blir sällsynta men särpräglade och komplicerade. Men som utredningen framhållit torde det vara praktiskt taget ogörligt att finna tillräckligt antal ojäviga personer med erforderlig sakkunskap för tjänstgöring i domstol. Den nödvändiga sakkunskapen torde kunna tillföras domstolarna genom yttranden av växtsortnämnden och eventuellt andra

organ med kompetens att bedöma växtbiologiska frågor. Därmed bortfaller det viktigaste skälet för specialforum. Jag har i likhet med utredningen av dessa skäl stannat för att de allmänna forumreglerna i rättegångsbalken bör vara tillämpliga i mål om växtförädlarrätt.

I fråga om instansordningen vid klagan över beslut i ärenden om registrering av växtförädlarrätt föreslår utredningen att talan skall föras direkt hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten. Några remissinstanser har emellertid förordat en mellaninstans mellan växtsortnämnden och regeringsrätten. Därvid har åberopats att erfarenheten från tillämpningen av patent- och varumärkeslagarna visar, att en mellaninstans är värdefull för fullständig och allsidig prövning av ett ärende.

Frågan om instansordningen bör ses mot bakgrund av det förslag till omorganisation av förvaltningsrättskipningen som remitterats till lagrådet den 20 mars 1970. Förslaget innebär i huvudsak att förvaltningsmål normalt skall prövas av kammarrätten och att fullföljd till regeringsrätten får ske endast efter prövningstillstånd. Undantag har dock gjorts för bl. a. mål om patent, mönster och varumärken, i vilka besvär över patent- och registreringsverkets beslut f. n. förs hos verkets besvärsavdelning och därifrån till regeringsrätten. I fråga om dessa mål föreslås att nuvarande ordning behålls, dvs. att fullföljd får ske till regeringsrätten utan prövningstillstånd. Skälen härtill är dels att målen är av speciell natur, dels att prövningen i besvärsavdelningen har flera domstolsmässiga drag.

Växtförädlarrätten är en immaterialrätt som till sin allmänna karaktär ligger nära patent- och mönsterrätterna samt, i vad avser frågor om sortbenämningar, varumärkesrätten. Mellan första och sista instans i patent-, mönster- och varumärkesmålen har skjutits in en i dessa mål särskilt sakkunnig mellaninstans. Att detta varit till gagn för en allsidig prövning av patent- och varumärkesmålen, där ordningen varit gällande en längre tid, torde vara allmänt erkänt och utgör enligt min mening ett avgörande argument för att man bör införa en motsvarande ordning för växtförädlarrättsärendena. Efter särskilda överläggningar med chefen för jordbruksdepartementet har jag i enlighet härmed kommit till den slutsatsen att en instans med växtbiologisk sakkunskap bör finnas i vilken besvär över växtsortnämndens beslut kan föras. Lämplig sådan instans synes vara lantbruksstyrelsen, som redan nu prövar besvär över originalutsädesnämndens beslut. Vad gäller fullföljd mot lantbruksstyrelsens nu ifrågavarande beslut anser jag med hänsyn till målens speciella natur att övervägande skäl talar för att motsvarande regler tillämpas som gäller för mål om patent-, mönster- och varumärken, dvs. att talan får föras direkt hos regeringsrätten med förbigående av kammarrätten och att därvid prövningstillstånd inte skall krävas.

Jag föreslår alltså att talan mot växtsortnämndens beslut i växtförädlarrättsärenden skall föras hos lantbruksstyrelsen och att fullföljd mot lantbruksstyrelsens beslut får föras utan prövningstillstånd i regeringsrätten.

6.7 Samordning med växtförädlingsavgiftssystemet

Formellt är frågorna om statsbidrag och växtförädlingsavgift fristående från frågan om växtförädlarrätt. Det måste dock tillses att de inte får en lösning, som inverkar på växtförädlarrätten på ett sätt som strider mot konventionens bokstav eller anda. Både av detta skäl och med hänsyn till den ekonomiska betydelse statsbidragen och bidragen ur växtförädlingsfonden har för växtförädlingsarbetet bör samordningen mellan bidragssystemen och växtförädlarrättssystemet klargöras.

Någon förändring av det statliga stödet till växtförädling över statsbudgeten avses inte skola ske.

I fråga om systemet med växtförädlingsavgifter och bidrag ur växtförädlingsfonden kan konstateras att detta tillför svensk växtförädling betydande ekonomiska resurser. Sålunda uppgick bidragen för budgetåret 1969/70 till sammanlagt 3,6 mil. kr.

Växtförädlingsavgiftssystemet täcker inte hela det område som omfattas av växtförädlarrätten. Från och med den 1 juli 1970 tas växtförädlingsavgift ut på allt i handeln omsatt utsäde av stråsäd och trindsäd samt potatis, vallbaljväxt och vallgräs, foderbeta, kålrot, rova, fodermärgkål, grönfoderlaps, raps, rybs, vitsenap och oljeådra, dvs. samtliga lantbruksväxter — utom sockerbeta, lin och hampa — samt alla grönyteväxter. För sockerbeta, lin och hampa samt för köksväxter, fruktträd, bärväxter och prydnadsväxter, vilka också är avsedda att omfattas av växtförädlarrätten, uppkommer alltså inget samordningsproblem.

Växtförädlarrätt skall enligt utredningens förslag inte kunna förvärfvas för växtsort som är känd vid tiden för lagens ikraftträdande. Undantag görs dock för sort som tagits in i rikssortlistan efter den 30 juni 1968. Beträffande sådan sort skall enligt 52 § i förslaget ansökan om växtförädlarrätt kunna göras inom sex månader från det lagen träder i kraft. Ett undantag av denna typ är tillåtet enligt artikel 35 i konventionen, som föreskriver att varje unionsstat utan att någon förpliktelse för de övriga unionsstaterna därav uppstår kan begränsa det i artikel 6 uppställda nyhetskravet beträffande nyligen framställda sorter, som finns vid konventionens ikraftträdande i staten. Undantagsbestämmelsen är föranledd av att utredningen velat undvika att växtförädlarna håller tillbaka sorter av betydelse för folkushållet i avvidan på möjlighet att söka rättsskydd. Att den 1 juli 1968 valts som utgångspunkt för övergångsregeln beror på att sorter som togs in i rikssortlistan vid den tidpunkten kunde beräknas vara klara för marknadsföring ungefär samtidigt med att innehållet i den planerade lagstiftningen blev känt genom publiceringen av utredningens betänkande (maj 1969).

Den föreslagna övergångsregeln har inte mött någon gensaga under remissbehandlingen av lagförslaget. Däremot har W. Weibull AB framhållit att tidpunkten den 1 juli 1968 redan under hösten 1968 kungjorts såsom avgörande för möjligheten att få växtförädlarrätt och att växtförädlarna in-

rättat sig med hänsyn till detta. Bolaget har därför hemställt att den angivna tidpunkten måtte betraktas som slutgiltigt bestämd.

Jag finner de av utredningen åberopade skälen för övergångsbestämmelsen vägande. Trots att principiella betänkligheter kan anföras mot att ge lagen tillbakaverkande kraft finner jag att omständigheterna är sådana att bestämmelsen bör godtas. Jag beaktar därvid särskilt att avnämarna av utsäde har kunnat förutse att nya sorter på rikssortlistan, vilka börjat marknadsföras kring halvårsskiftet 1969, i efterhand kan komma att få rättskydd.

För sorter som intagits i rikssortlistan före den 1 juli 1968 kan växtförädlarrätt inte förvävas och följaktligen blir det inte aktuellt med samordning i fråga om dessa. Att avskaffa växtförädlingsavgiften och därmed bidra ur växtförädlingsfonden för dessa sorter kan enligt min mening inte komma i fråga. Det skulle innebära en avsevärd försämring av växtförädlings ekonomiska villkor.

I fråga om sorter som införts i rikssortlistan efter den 30 juni 1968 och som framdeles kommer att införas i listan får man räkna med två olika typer, nämligen sådana som uppfyller kraven för växtförädlarrätt och sådana som inte gör det. Även om man i dag inte säkert kan bedöma den praktiska tillämpningen av skyddsförutsättningarna måste man utgå ifrån att det kommer att finnas sorter — främst bland de korsbefruktande arterna till vilka råg och flertalet vall- och oljeväxter hör — som inte uppfyller kraven för växtförädlarrätt men som har sådant odlingsvärde och sådana egenskaper i övrigt att de enligt gällande normer kan införas i rikssortlistan och därmed inordnas i växtförädlingsavgiftssystemet. Anledningen till denna inkongruens mellan de båda systemen är att kravet på homogenitet sätts högre i det internationella systemet.

Som utredningen anför har denna fråga uppmärksammats i Danmark och Nederländerna. Utredningens uppgift att frågan i den danska lagen lösts genom att de biologiska kraven för erhållande av rättsskydd mjukats upp beträffande bl. a. korsbefruktande arter — till vilken uppgift några remissinstanser har knutit an i sina yttranden — hänför sig emellertid till förhållandena före den 1 juni 1968. I samband med att Danmark ratificerade konventionen upphävdes nämligen särbehandlingen av vissa växtarter i den danska lagen.

Att lösa frågan genom att generellt eller för vissa växtarter tillämpa andra biologiska krav för växtförädlarrätt än dem som uppställts i det internationella samarbetet är uteslutet, eftersom en sådan lösning skulle omöjliggöra svensk anslutning till konventionen. Slutsatsen för min del blir att växtförädlingsavgiftssystemet bör behållas för de växtsorter som godtas för intagning i rikssortlistan men inte uppfyller de biologiska kraven för växtförädlarrätt. Denna lösning överensstämmer i princip med den som valts i Nederländerna.

Härefter återstår frågan om man med avseende på växtarter som faller

in under växtförädlarrätten skall helt eller delvis behålla ett oförändrat eller modifierat växtförädlingsavgiftssystem. Frågan gäller som jag redan angett bara lantbruksväxterna (utom sockerbeta, lin och hampa) samt alla grönyteväxter.

Systemet med växtförädlingsavgifter betraktades vid införandet år 1961 mer eller mindre som ett provisorium i avbidan på bl. a. de resultat som kunde nås i det då inledda internationella samarbetet på detta område. Sedan dess har växtförädlarkonventionen antagits och trätt i kraft. Bifalls förevarande förslag till lag om växtförädlarrätt och vinner Sverige anslutning till konventionen, innebär det att växtförädlarna får tillgång till ett privaträttsligt skydd, som ger dem möjligheter att få licensavgifter på förökningmaterial av sina förädlingsprodukter inom landet och i övriga konventionsstater. Under sådana förhållanden kan det te sig såsom nära till hands liggande att föreslå att växtförädlingsavgiftssystemet inte skall tillämpas på växtarter som faller under växtförädlarrätten.

Vissa skäl talar emellertid för att växtförädlingsavgiftssystemet bör kvarstå i princip åtminstone under en övergångstid även för sistnämnda slag av växter. Om detta system helt slopas för sorter av lantbruks- och grönyteväxterna från och med dagen för växtförädlarrättslagens ikraftträdande får detta antas på kort sikt medföra en minskning av växtförädlingsföretagens ekonomiska resurser. Det internationella systemet fordrar en administration hos företagen, som dessa i inledningsskedet inte har erfarenhet av. Först när licenssystemet byggs ut och fungerat under en tid kan inkomsterna av licensavgifterna för skyddade sorter beräknas uppgå till belopp som motsvarar vad växtförädlingsavgiftssystemet ger. På längre sikt räknar jag med att det internationella systemet ger växtförädlingen större ekonomiska tillskott på de nya sorterna än vad ett växtförädlingsavgiftssystem med oförändrat avgiftsuttag skulle ge. Med hänsyn härtill anser jag att växtförädlingsavgiftssystemet tills vidare i princip bör behållas för nya sorter vid sidan av växtförädlarrätten.

Eftersom bidragen ur växtförädlingsfonden kan sägas vara en ersättning för de licensintäkter en ensamrätt kunde ge, bör man å andra sidan vid samordningen utgå från att de förädlare som utnyttjar växtförädlarrätten till att betinga sig licensavgifter inte skall få bidrag ur fonden. Avgörande bör däremot inte vara huruvida sorten registrerats eller ej. Det bör således vara möjligt för en förädlare eller hans rättsinnehavare att söka växtförädlarrätt för en sort i Sverige — vilket enligt artikel 12 i konventionen ger honom prioritet att under tolv månader söka skydd i övriga konventionsstater — men att sedan avstå från att inom Sverige använda en beviljad ensamrätt till att begära licensavgifter för vidareförsäljningen av utsäde av sorten och i stället få bidrag ur fonden.

Vid omsättningen av utsäde av sort för vilken bidrag ur fonden betalas ut skall givetvis uppbäras växtförädlingsavgifter efter hittillsvarande grunder. Avstår däremot sortinnehavaren från bidragen torde utsädet av sorten inte

böra beläggas med växtförädlingsavgift. Detta torde normalt kunna innebära att visst utrymme i stället bereds för licensavgift, ett förhållande som kan vara ägnat att stimulera till en övergång till det internationella systemet.

Valet mellan system bör ske sort för sort och vara bindande för all framtid. Om vederbörande avstår från bidrag ur fonden bör växtförädlingsavgift inte heller tas ut efter det att skyddstiden gått ut eller växtförädlarrätten eljest upphört.

En sådan uppdelning mellan sorter som beläggs med växtförädlingsavgift och sorter som inte beläggs med avgift erbjuder inte några tekniska svårigheter. Myndigheterna torde kunna utgå från att bidrag ur fonden inte begärs för sorter som registrerats enligt växtförädlarrättslagen och således vid statsplomberingen inte ta ut växtförädlingsavgift för dessa sorter. Men meddelar sortinnehavaren innan han börjar marknadsföra sorten att han önskar bidrag ur fonden för densamma bör sorten vid statsplomberingen behandlas som en oskyddad sort, dvs. utsädet beläggs med växtförädlingsavgift. Ett sådant meddelande från sortinnehavaren bör kompletteras med en förbindelse från honom att inte på den svenska marknaden begära eller uppbära licensavgifter för sorten.

Vid tillämpning av denna ordning skall utländska företag givetvis behandlas på samma sätt som svenska företag. Utländska sortinnehavare bör ges obegränsad rätt att fullt ut använda det internationella systemet på den svenska marknaden men liksom svenska företag beredas tillfälle att för viss enligt växtförädlarrättslagen registrerad sort avstå från licensavgifter och i stället begära bidrag ur växtförädlingsfonden med påföljd att sorten beläggs med växtförädlingsavgift.

Utredningen har antytt att eftersom växtförädlingsavgiften har karaktär av konsumtionsskatt det eventuellt kan föreligga principiella hinder mot att göra uttagandet av avgiften beroende på huruvida rättsskydd meddelats för den ifrågavarande sorten. Emellertid måste beaktas att växtförädlingsavgiften inte är att anse som skatt eftersom den har till direkt syfte att stödja växtförädlingen. Bidragen ur fonden motsvarar i princip vad som uttagits i avgift på den bidragsberättigades produkt. Om det avsedda ändamålet i vissa fall bedöms kunna tillgodoses bättre på annat sätt bör hinder inte möta mot att i dessa fall befria från avgift.

Jag vill understryka att jag förutsätter att frågan om fortsatt tillämpning av växtförädlingsavgiftssystemet omprövas sedan några års erfarenhet har vunnits av växtförädlarrättssystemet. Växtförädlingsavgiftssystemet torde dock redan vid växtförädlarrättslagens ikraftträdande böra anpassas till lagen. Frågan torde komma att tas upp av chefen för jordbruksdepartementet i ett senare sammanhang.

Som framgår av det anförda åsyftas inte någon ändring i det i vårt land tillämpade systemet med statsplombering av utsäde. Ändamålet med plomberingen är att marknaden genom den yrkesmässiga handeln skall förses

endast med utsäde, som är tillfredsställande från odlingsvärdes- och kvalitetssynpunkt. Växtförädlarrätten har ett annat syfte och ersätter därför på intet sätt statsplomberingen. Det föreligger därför ingen anledning att i detta sammanhang ompröva reglerna om statsplombering.

6.8 Följdlagstiftning till växtförädlarrättslagen

Förslaget till växtförädlarrättslag föranleder vissa följdändringar i 85 § utsökningslagen och i 2 § införsellagen. Till frågan om den närmare innebörden av dessa lagändringar återkommer jag i det följande (avsnitten 8.2 och 8.3).

8. Specialmotivering

Utskottet hänvisar till propositionen s. 87—159.

Lagrådsbehandlingen och departementschefens anförande i anledning av lagrådets uttalanden

Utskottet hänvisar till propositionen s. 212—226.

Utskottet

Utskottet har vid sin behandling av propositionen ej funnit anledning till erinran mot de framlagda lagförslagen och tillstyrker därför att dessa antas. Utskottet förordar även att riksdagen godkänner den i Paris den 2 december 1961 undertecknade konventionen för skydd av växtförädlingsprodukter.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till propositionen 1971: 40

dels godkänner den i Paris den 2 december 1961 undertecknade konventionen för skydd av växtförädlingsprodukter,

dels antager de vid propositionen fogade lagförslagen.

Stockholm den 4 maj 1971

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Vid detta ärendes behandling har närvarit: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s), Sundelin (s), Svanström (c)*, fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m), Hammarberg (s), Börjesson i Falköping (c), fru Åsbrink (s), fru Lundblad (s)*, herrar Winberg (m), Andersson i Södertälje (s), fru Jonäng (c), herrar Israelsson (vpk) och Enlund (fp)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.